JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
YVES BOT
26 päivänä lokakuuta 2010[1]

1. Esillä oleva asia koskee ThyssenKrupp Nirosta GmbH:n[2] tekemää valitusta yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa ThyssenKrupp Stainless vastaan komissio 1.7.2009 antamasta tuomiosta.[3]

2. Asian taustalla on Euroopan komission EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesta menettelystä 20.12.2006 tekemä päätös 2007/486/EY (asia COMP/F/39.234 – Seostelisän – Päätöksen tekeminen uudelleen).[4] Päätöksessään komissio katsoi, että muuttaessaan seostelisän laskennassa käytettyä viitearvoa ja soveltaessaan sitä Thyssen Stahl AG[5] rikkoi mainittua 65 artiklaa ajanjaksolla 16.12.1993–31.12.1994. Komissio määräsi tällä perusteella TKS:lle 3 168 000 euron suuruisen sakon.

3. Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi TKS:n vaatimukset, jotka koskivat yhtäältä riidanalaisen päätöksen kumoamista ja toisaalta sakon määrän alentamista.

4. Valituksessa otetaan pääasiallisesti esille useita kilpailualan oikeudenkäynnin perusperiaatteiden soveltamiseen liittyviä kysymyksiä. Tietyt kysymykset ovat samoja kuin ne, jotka on esitetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa ArcelorMittal Luxembourg ym. vastaan komissio 31.3.2009 antamasta tuomiosta[6] tehdyissä valituksissa, tai läheisessä yhteydessä niihin (yhdistetyt asiat C-201/09 P ja C-216/09 P, parhaillaan unionin tuomioistuimen käsiteltävinä; esitän myös niissä ratkaisuehdotuksen).

5. Ensimmäinen kysymys koskee riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan pätevyyttä. EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä ja siirtymäsäännösten puuttuessa komissio perusti päätöksensä

1 – Alkuperäinen kieli: ranska.

2 – Aikaisemmin ThyssenKrupp Nirosta AG, aikaisemmin ThyssenKrupp Stainless AG, jäljempänä TKS.

3 – Asia T-24/07, Kok., s. II-2309; jäljempänä valituksenalainen tuomio.

4 – EUVL L 182, s. 31; jäljempänä riidanalainen päätös.

5 – Jäljempänä Thyssen.

6 – Asia T-405/06 (Kok., s. II-771).

asetuksen (EY) N:o 1/2003 [7] säännöksiin todetakseen HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen ja määrätäkseen siitä seuraamuksen. Tämän osalta katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi perustellusti katsoa, että oikeudellinen perusta oli pätevä.

6. Toinen kysymys koskee oikeusvoiman ulottuvuutta. Voidaanko katsoa, että asiakysymys on käsitelty, jos ei ole noudatettu kontradiktorista menettelyä? On selvää, että vastaus on kieltävä. Katson ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen syyllistyneen oikeudelliseen virheeseen, kun se on ulottanut oikeusvoiman tuomion sellaiseen oikeuskysymykseen, jota ei ole asetettu kyseenalaiseksi tai käsitelty tuomioistuimessa. Yksikään oikeusjärjestelmä ei voi nimittäin sallia sitä, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perustakeita, joihin kontradiktorinen periaate kuuluu, heikennettäisiin oikeusvoiman suhteettoman laajentamisen seurauksena. Näistä syistä ehdotan, että unionin tuomioistuin kumoaa valituksenalaisen tuomion.

7. Kolmas kysymys koskee kilpailunvastaisen toiminnan lukemista jonkun syyksi. Pääasiallisesti kyse on siitä, voiko komissio perustellusti katsoa, että TKS on vastuussa toisen yrityksen tekemästä rikkomisesta TKS:n yksipuolisen ilmoituksen perusteella. Katson, että tällainen syyksi lukeminen on lainvastaista, koska se on ristiriidassa yksilöllisen vastuun periaatteen kanssa ja siinä jätetään huomiotta eräs ratkaiseva seikka, joka ilmenee unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä, eli taloudellisen jatkuvuuden puuttuminen kahden yrityksen väliltä. Lisäksi täsmennän, ettei komission kaltainen viranomainen, joka vastaa EY 81 artiklassa vahvistettujen periaatteiden soveltamisesta, voi yritysten tekemien erityisten sopimusten perusteella poiketa säännöistä ja periaatteista, jotka koskevat kilpailunvastaisen toiminnan syyksi lukemista.

8. Lopuksi neljäs kysymys koskee vanhentumissääntöjen tulkintaa. On kyse siitä, voiko komissio edelleen määrätä Thyssenille sakkoa niiden kilpailunvastaisten menettelyjen perusteella, joihin se syyllistyi 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana. Yhtäältä on tarkasteltava, onko vanhentumisen keskeytymisellä sellaisessa tapauksessa, jossa unionin tuomioistuimissa nostetaan kanne, suhteellinen (inter partes) vaikutus, jolloin se koskee kanteen tehnyttä yritystä, vaiko kaikkia koskeva (erga omnes) vaikutus, jolloin vanhentumisen keskeytyminen oikeudenkäynnin ajaksi koskee kaikkia rikkomiseen osallistuneita yrityksiä, olivatpa nämä nostaneet kanteen tai eivät. Toisaalta on tarkasteltava komission päätöksen kumoamisesta annetun tuomion vaikutuksia vanhentumisajan laskemiseen. Tutkittuani vanhentumisen keskeytymisen luonnetta ja ulottuvuutta väitän, että menettelyt ovat vanhentuneet 24.4.2002.

7 – [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1).

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *EHTY:n perustamissopimuksen määräykset*

9. HT 65 artiklassa määrätään seuraavaa:

”1. Kiellettyjä ovat yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan suoraan tai välillisesti estämään, rajoittamaan tai vääristämään tavanomaista kilpailua yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla pyritään:

a) vahvistamaan tai määräämään hintoja;

b) rajoittamaan tai valvomaan tuotantoa, tekniikan kehitystä tai investointeja;

c) jakamaan markkinoita, tuotteita, asiakkaita tai hankintalähteitä.

– –

4. Sopimukset ja päätökset, jotka ovat 1 kohdan mukaan kiellettyjä, ovat mitättömiä, eikä niihin voida vedota jäsenvaltioiden tuomioistuimissa.

Jollei oikeudesta saattaa asia yhteisön tuomioistuimen käsiteltäväksi muuta johdu, ainoastaan komissiolla on toimivalta ratkaista, onko tällainen sopimus tai päätös sopusoinnussa tämän artiklan kanssa.

5. Komissio voi määrätä yritykselle, joka on tehnyt mitättömän sopimuksen, taikka välitysmenettelyssä tai seuraamusmaksun tai boikotin avulla taikka muilla keinoin soveltanut tai yrittänyt soveltaa mitätöntä sopimusta tai päätöstä taikka sopimusta, jota koskeva lupa on evätty tai peruutettu, tai joka on hankkinut luvan vääriksi tai harhaanjohtaviksi tietämiensä tietojen avulla taikka osallistunut tämän artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyihin menettelytapoihin, sakon tai uhkasakon, joka on tämän artiklan 1 kohdan mukaan kielletyn sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan kohteena olleista tuotteista kertyneen liikevaihdon määrä enintään kaksinkertaisena; jos sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan tarkoituksena kuitenkin on rajoittaa tuotantoa, teknistä kehitystä tai investointeja, sakkojen enimmäismäärä voidaan korottaa 10 prosenttiin kyseisten yritysten vuosittaisesta liikevaihdosta ja uhkasakkojen enimmäismäärä 20 prosenttiin päivittäisestä liikevaihdosta.”

10. HT 97 artiklan mukaan EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyi 23.7.2002.

B *EY:n perustamissopimuksen määräykset*

11. EY 305 artiklan 1 kohdassa, joka kumottiin Lissabonin sopimuksella, todettiin seuraavaa:

”Tällä sopimuksella ei muuteta Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimuksen määräyksiä, varsinkaan jäsenvaltioiden oikeuksia tai velvollisuuksia, mainitun yhteisön toimielinten valtuuksia eikä mainitussa sopimuksessa hiilen ja teräksen yhteismarkkinoiden toiminnasta annettuja määräyksiä koskevilta osin.”

C *Asetus (EY) N:o 1/2003*

12. Muistutan, että asetus N:o 1/2003 koskee EY 81 ja EY 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanoa.

13. Asetuksen 7 artiklan 1 kohta kuuluu seuraavasti:

”Jos komissio toteaa kantelun perusteella tai omasta aloitteestaan, että [EY] 81 tai [EY] 82 artiklaa rikotaan, se voi päätöksellään määrätä asianomaiset yritykset ja yritysten yhteenliittymät lopettamaan todetun rikkomisen – – Jos komissiolla on oikeutettu etu asiassa, se voi myös todeta rikkomisen tapahtuneen menneisyydessä.”

14. Kyseisen asetuksen 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta rikkovat EY 81 tai EY 82 artiklan määräyksiä.

15. Asetuksen N:o 1/2003 25 artiklassa säädetään seuraamusten määräämisen vanhentumisajoista.

16. Säännökset ovat samat kuin vanhentumisajoista Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimukseen liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 6.4.1978 tehdyssä komission päätöksessä N:o 715/78/EHTY [8] esitetyt.

17. Päätöksen N:o 715/78 1 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan vanhentumisaika menettelyjen osalta päättyy, kun komissio ei

8 – EYVL L 94, s. 22. Kyseiset säännökset esitettiin alun perin vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanosta 26.11.1974 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2988/74 (EYVL L 319, s. 1), jota ei sovelleta tähän asiaan.

ole määrännyt sakkoa tai seuraamusta viiden vuoden kuluessa päivästä, jona rikkominen lakkasi.

18. Päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 1 ja 2 kohdan ja asetuksen (EY) N:o 1/2003 25 artiklan 3 ja 4 kohdan mukaan kaikki komission suorittamat toimet rikkomisen tutkinnan tai rikkomista koskevan menettelyn aloittamiseksi voivat kuitenkin katkaista vanhentumisajan. Näitä toimia ovat tietopyynnöt, tarkastusvaltuutukset, menettelyn aloittaminen tai väitetiedoksianto. Vanhentumisaika katkeaa suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallisiin yrityksiin.

19. Päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 3 kohdassa ja asetuksen (EY) N:o 1/2003 25 artiklan 5 kohdassa säädetään takarajasta. Niiden mukaan vanhentumisaika alkaa kulua uudelleen kunkin katkeamisen jälkeen. Vanhentumisaika päättyy kuitenkin viimeistään sinä päivänä, jona pituudeltaan kahta vanhentumisaikaa vastaava määräaika on kulunut komission määräämättä sakkoa tai uhkasakkoa. Tämä määräaika pitenee vanhentumisen keskeytymisen ajalla.

20. Lopuksi päätöksen N:o 715/78 3 artiklassa ja asetuksen (EY) N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdassa säädetään, että seuraamusten määräämiseen sovellettavan vanhentumisajan kuluminen keskeytyy ajaksi, jonka komission päätöstä koskeva oikeudenkäynti on vireillä unionin tuomioistuimissa.

II Tosiseikat

21. Valituksenalaisesta tuomiosta ilmenevät tosiseikat voidaan tiivistää seuraavasti.

22. Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö Krupp Thyssen Nirosta GmbH muodostettiin 1.1.1995 Thyssenin ja Fried Krupp AG Hoesch-Kruppin keskittäessä toimintansa ruostumattomasta teräksestä valmistettavien levytuotteiden alalla. Thyssen jatkoi toimintaansa muilla aloilla itsenäisesti. [9]

23. Useilta ruostumattoman teräksen tuottajilta 16.3.1995 pyydettyjen tietojen perusteella komissio osoitti 19.12.1995 19 yritykselle väitetiedoksiannon. Sen jälkeen kun tietyt yritykset, muun muassa TKS ja Thyssen, olivat ilmoittaneet, että ne halusivat olla yhteistyössä, komissio osoitti niille 24.4.1997 uuden väitetiedoksiannon, johon TKS ja Thyssen vastasivat erikseen.

9 – Krupp Thyssen Nirosta GmbH:sta tuli useiden toiminimen muutosten jälkeen ensin ThyssenKrupp Stainless AG ja lopulta ThyssenKrupp Nirosta GmbH.

24. TKS totesi 23.7.1997 komissiolle osoittamassaan kirjeessä (jäljempänä 23.7.1997 annettu ilmoitus) seuraavaa:

”Te olette asia-kohdassa mainitussa menettelyssä [(asia IV/35.814 – ThyssenKrupp Stainless)] pyytäneet Thyssenin lailliselta edustajalta –– että [TKS] vahvistaisi nimenomaisesti ottavansa vastuun Thyssenin mahdollisista toimista Thyssenin ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden alan toiminnan siirtämisen johdosta, koska asia koskee tämän menettelyn kohteina olevia ruostumattomia levytuotteita aina vuoteen 1993 saakka. Tällä kirjeellä vahvistamme tämän teille nimenomaisesti.”

25. Komissio totesi päätöksessä 98/247/EHTY,[10] että suurin osa ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden valmistajista, joiden joukossa olivat myös TKS ja Thyssen, oli rikkonut HT 65 artiklan 1 kohtaa sopiessaan Madridissa 16.12.1993 pidetyssä kokouksessa korottavansa yhdenmukaistetusti hintojaan muuttamalla seostelisän laskennassa käytettäviä muuttujia 1.2.1994 lähtien.

26. Komissio antoi sille 23.7.1997 annetun ilmoituksen perusteella tämän päätöksen tiedoksi vain TKS:lle. Komissio määräsi sille näin ollen sakon paitsi sen omista toimista, myös Thyssenin syyksi luetuista toimista, jotka koskivat joulukuun 1993 ja 1.1.1995 välistä aikaa.

27. TKS nosti 11.3.1998 kanteen, jossa se vaati muun muassa alkuperäisen päätöksen kumoamista.

28. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vastaan komissio 13.12.2001 antamallaan tuomiolla[11] alkuperäisen päätöksen siltä osin kuin TKS:n on siinä katsottu olevan vastuussa siitä HT 65 artiklan 1 kohdan kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Thyssen oli syyllistynyt, ja alensi vastaavasti sakkoa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, ettei komissio ollut antanut TKS:lle tilaisuutta esittää huomautuksiaan niiden seikkojen olemassaolosta ja merkityksestä, joista Thysseniä on moitittu, ja että se oli näin rikkonut TKS:n puolustautumisoikeuksia.

29. Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio 14.7.2005 antamallaan tuomiolla[12] TKS:n ja komission tästä tuomiosta tekemät valitukset.

30. Komissio osoitti 5.4.2006 TKS:n ja Thyssenin kanssa käymänsä yhteydenpidon jälkeen TKS:lle uuden väitetiedoksiannon. TKS vastasi väitetiedoksiantoon, ja julkinen kuuleminen pidettiin 15.9.2006.

10 – EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesta menettelystä 21.1.1998 tehty päätös (asia IV/35.814 – Seostelisä) (EYVL L 100, s. 55; jäljempänä alkuperäinen päätös).

11 – Yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98 (Kok., s. II-3757).

12 – Asia C-65/02 P ja C-73/02 P (Kok., s. I-6773).

31. Komissio teki riidanalaisen päätöksen 20.12.2006. Päätös osoitettiin ainoastaan TKS:lle. Päätöksen johdanto-osan mukaan päätös perustuu erityisesti EHTY:n perustamissopimukseen ja HT 65 artiklaan sekä EY:n perustamissopimukseen ja asetukseen N:o 1/2003. Riidanalaisen päätöksen päätösosassa määrätään seuraavaa:

”*1 artikla*

[Thyssen] on rikkonut [HT] 65 artiklan 1 kohtaa 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisen ajan muuttamalla ja soveltamalla seostelisän viitearvojen laskukaavaa. Tämän menettelytavan tavoitteena ja seurauksena on ollut sekä rajoittaa että vääristää tavanomaista kilpailua yhteismarkkinoilla.

2 artikla

1. 1 artiklassa tarkoitetusta rikkomisesta määrätään 3 168 000 euron suuruinen sakko.

2. Koska [TKS] on 23.7.1997 [annetulla ilmoituksella] ottanut vastattavakseen [Thyssenin] menettelyn, sakko määrätään [TKS:lle].

– –”

III Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostettu kanne ja valituksenalainen tuomio

32. TKS nosti 6.2.2007 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon jättämällään kannekirjelmällä kanteen riidanalaisen päätöksen kumoamiseksi.

33. Kanne perustui kymmeneen kanneperusteeseen.

34. Kaksi ensimmäistä kanneperustetta koskivat riidanalaisen päätöksen oikeudellista perustaa. Ensimmäinen kanneperuste koski nulla poena sine lege -periaatteen loukkaamista, koska HT 65 artiklan 1 kohtaa sovellettiin 23.7.2002 jälkeen. Toinen kanneperuste koski asetuksen N:o 1/2003 ja HT 65 artiklan lainvastaista samanaikaista soveltamista.

35. Kolmannessa kanneperusteessa TKS väitti, että yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio 14.7.2005 antamassaan tuomiossa todennut, ettei se ollut aineellisesti vastuussa Thyssenin menettelystä, ja että tämä toteamus on oikeusvoimainen. Kantaja vetosi seuraavaksi neljännessä kanneperusteessaan 23.7.1997 annetun ilmoituksen lainvastaisuuteen.

36. Viidennessä ja kuudennessa kanneperusteessa TKS väitti oikeusvarmuuden periaatetta ja ne bis in idem -periaatetta rikotun. Seitsemännessä kanneperusteessa se väitti vanhentumissääntöjä rikotun, koska Thyssenin tekemä rikkomus oli vanhentunut. Kahdeksas ja yhdeksäs kanneperuste koskivat

puolustautumisoikeuksien loukkaamista, koska yhtäältä asiakirjoihin tutustumista koskevaa oikeutta oli loukattu ja koska toisaalta väitetiedoksianto oli lainvastainen.

37. TKS väitti kymmenennessä kanneperusteessaan toissijaisesti, että sakon määrä oli laskettu väärin, sillä komissio ei ollut ottanut huomioon sitä, ettei kantaja ollut kiistänyt rikkomisen olemassaoloa kokonaisuudessaan.

38. Valituksenalaisen tuomion 37 ja 38 kohdassa täsmennettiin, että asianosaisia on kuultu 11.12.2008 pidetyssä istunnossa, että TKS on istunnossa ilmoittanut peruuttavansa 23.7.1997 annetun ilmoituksen ja että peruuttaminen on merkitty istuntopöytäkirjaan.

39. Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kanteen ja velvoitti TKS:n korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

40. Ensimmäisen asteen tuomioistuin katsoi pääasiassa, ettei sillä, että HT 65 artiklan 1 kohtaa on 23.7.2002 jälkeen sovellettu ennen kyseistä päivämäärää tapahtuneisiin tosiseikkoihin, ole loukattu nulla poena sine lege -periaatetta ja että komissio saattoi perustaa toimivaltansa asetukseen N:o 1/2003. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että yhteisöjen tuomioistuin oli edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio 14.7.2005 antamassaan tuomiossa todennut, että TKS oli 23.7.1997 annetun ilmoituksen vuoksi vastuussa Thyssenin menettelystä, ja tämä toteamus on oikeusvoimainen.

41. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan seuraamuksen ja vastuun siirtymisen oikeudelliset perustat oli määritelty riittävän täsmällisesti yhtäältä asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdassa ja 23 artiklan 2 kohdassa sekä toisaalta 23.7.1997 annetussa ilmoituksessa. Ne bis in idem -periaatteen loukkaamista koskeva väite hylättiin, koska mainitun ilmoituksen vuoksi Thyssenin rikkomus oli luettava TKS:n syyksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan rikkomus ei ollut vanhentunut, koska vanhentumista on arvioitava TKS:n osalta ja se keskeytyi alkuperäistä päätöstä koskevan oikeudenkäyntimenettelyn ajaksi.

42. Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että väitetiedoksianto oli säännönmukainen eikä komissio ollut rikkonut TKS:n oikeutta tutustua asiakirjoihin tai tehnyt virhettä, kun se ei ollut ottanut huomioon sitä, ettei kantaja ollut kiistänyt rikkomisen olemassaoloa kokonaisuudessaan.

IV Asian käsittely unionin tuomioistuimessa ja asianosaisten vaatimukset

43. TKS vaatii muutoksenhaussaan, että unionin tuomioistuin kumoaa valituksenalaisen tuomion, ja toissijaisesti, että se palauttaa asian unionin yleiseen tuomioistuimeen, ja vieläkin toissijaisemmin, että se alentaa sille valituksenalaisessa päätöksessä määrätyn sakon määrää. Lisäksi se vaatii, että komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

44. Komissio vaatii valituksen hylkäämistä ja TKS:n velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

V Muutoksenhaku

45. TKS esittää viisi valitusperustetta, joista ensimmäinen koskee nulla poena sine lege -periaatteen rikkomista, koska HT 65 artiklan 1 kohtaa on sovellettu 23.7.2002 jälkeen, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa on sovellettu virheellisesti HT 65 artiklan 1 kohtaan, EHTY:n perustamissopimuksen allekirjoittajavaltioiden itsemääräämisoikeutta on loukattu eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 12.9.2007 asiassa González y Díez vastaan komissio antamaa tuomiota [13] voida soveltaa tämän asian tosiseikkoihin.

46. Toisessa valitusperusteessaan kantaja vetoaa siihen, että sen saattamista vastuuseen Thyssenin toimista ei ole todettu oikeusvoimaisesti edellä mainitussa yhteisöjen tuomioistuimen 14.7.2005 asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio antamassa tuomiossa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sivuuttanut oikeusvoimaperiaatteen ulottuvuuden, että tuomioistuin on rikkonut TKS:n puolustautumisoikeuksia ja että se on virheellisesti katsonut, että Thyssenin vastuu olisi 23.7.1997 annetulla ilmoituksella siirtynyt TKS:lle.

13 – Asia T-25/04 (Kok., s. II-3121).

47. Kolmas valitusperuste koskee täsmällisyyden puutetta niin riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan kuin vastuun siirtymisen osalta ja sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on virheellisesti todennut täsmällisyyden riittävän. Neljännessä valitusperusteessa TKS syyttää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta vanhentumissäännösten rikkomisesta. Viides valitusperuste koskee sakon määrän laskemiseen sovellettavien periaatteiden rikkomista.

A *Alustavat huomautukset*

48. Näiden valitusperusteiden tarkastelu edellyttää ensin kilpailusääntöjen täytäntöönpanomenettelyn luonteen mieleen palauttamista.

49. Vaikka menettely ei ole rikosoikeudellinen sen varsinaisessa merkityksessä, se on kuitenkin rikosoikeudellisen menettelyn kaltainen. Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklassa tarkoitetut sakot ovat nimittäin luonteeltaan ja määrältään rinnastettavissa rikosoikeudelliseen seuraamukseen, ja kun otetaan huomioon komission tutkimus-, tutkinta- ja päätöksentekotehtävät, sen toimet yrityksiä kohtaan ovat lähinnä rikosoikeudellisten menettelyjen kaltaisia. Mielestäni kyseinen menettely on siis sovellettava ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi

tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen [14] 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetulla tavalla rikosoikeudellinen ja sitä koskevat siten kyseisen määräyksen rikosoikeutta koskevaan osaan liittyvät takeet. [15]

50. Kantani on täysin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen. Määritellessään, kuuluuko syyte rikosoikeuden alaan, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin hyväksyy kolme perustetta, jotka ovat asian oikeudellinen luokittelu kyseisen valtion sisäisessä oikeudessa, seuraamuksen rankaiseva ja ehkäisevä luonne sekä kyseiselle henkilölle tunnusmerkistön mukaan seuraamuksen vakavuus. [16] Ensimmäisellä kriteerillä on vain muodollinen ja suhteellinen arvo, ja kaksi muuta ovat vaihtoehtoisia. [17] Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on soveltanut tätä päättelyä useisiin hallinnollisiin seuraamuksiin, [18] joihin kuuluu myös kansallisten kilpailuviranomaisten määräämiä seuraamuksia. [19] Kun otetaan nimittäin huomioon kilpailuoikeuden tavoite (yleisen taloudellisen järjestyksen turvaaminen), seuraamusten luonne (yhtäaikaisesti ehkäisevä ja rankaiseva vaikutus täysin ilman vahingon korvaamiseen liittyvää ajatusta) ja niiden määrä (suuri sakkorangaistus), näissä menettelyissä on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan sovellettava Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaisia takeita.

51. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö noudattaa samaa linjaa. Tuomioistuin on kilpailualan oikeudenkäyntien erityisen luonteen huomioimalla soveltanut rikosoikeuden perusperiaatteita ja perustakeita, jotka sisältyvät Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaan. Asiassa komissio vastaan Anic Partecipazioni [20] tuomioistuin hyväksyi henkilökohtaisen vastuun periaatteen soveltamisen kilpailusääntöihin. [21] Sittemmin asiassa Hüls vastaan komissio antamassaan tuomiossa [22] tuomioistuin viittasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleessa taattuun syyttömyysolettamaan. Kyseisessä tuomiossa todettiin, että kun otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja an-

14 – Roomassa 4.11.1950 allekirjoitettu yleissopimus (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus).

15 – Tästä ks. unionin tuomioistuimessa vireillä olevat asiat KME Germany ym. v. komissio (C-272/09 P) ja Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert v. komissio (C-73/10 P).

16 – Ks. asia Engel ym. v. Alankomaat, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 8.6.1976, A-sarja, nro 22, 82 kohta. Esimerkkinä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä näiden kriteerien soveltamisessa ks. asia Jussila v. Suomi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.11.2006, 29–39 kohta.

17 – Ks. asia Ezeh ja Connors v. Yhdistynyt kuningaskunta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 9.10.2003, Recueil des arrêts et décisions 2003-X, 86 kohta.

18 – Esim. hallinnollisista seuraamuksista liikenneonnettomuuden jälkeen ks. Öztürk v. Saksa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 21.2.1984, A-sarja, nro 73; tullisäännösten rikkomisesta määrätystä seuraamuksesta ks. Salabiaku v. Ranska, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.10.1988, A-sarja, nro 141-A; Ranskan rahoitusmarkkinoita valvovan elimen määräämästä seuraamuksesta ks. Didier v. Ranska, päätös 27.8.2002, Recueil des arrêts et décisions 2002-VII; veronoikaisumenettelyssä määrätystä veronkorotuksesta ks. em. asia Jussila v. Suomi ja pankkialan komitean määräämästä varoituksesta ks. Dubus S. A. v. Ranska, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 11.6.2009.

19 – Ks. tästä seuraavat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätökset: asia Melchers and Co. v. Saksa, päätös 9.2.1990; asia Société Stenuit v. Ranska, päätös 30.5.1991 ja asia Lilly v. Ranska, päätös 3.12.2002. Ks. myös em. asiat Jussila v. Suomi, tuomion 43 kohta ja Dubus S. A. v. Ranska, tuomion 35 kohta sekä yksittäinen tulkinta asiassa Neste ym. v. Venäjä, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 3.6.2004.

20 – Asia C-49/92 P, tuomio 8.7.1999 (Kok., s. I-4125).

21 – Tuomion 78 kohta. Tämä oikeuskäytäntö on myöhemmin vahvistettu (ks. asia C-97/08 P, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 10.9.2009, Kok., s. I-8237, 77 kohta).

22 – Asia C-199/92 P, tuomio 8.7.1999 (Kok., s. I-4287).

karuus, syyttömyysolettaman periaate soveltuu niihin yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen. [23]

1. Asianosaisten lausumat

52. Nämä seikat ovat riittävä osoitus siitä, että tämän valituksen tutkimisen yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota Euroopan unionin perusoikeuskirjan [24] 47–49 artiklassa sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tunnustettuihin perustakeisiin.

54. Ensimmäinen valitusperuste jakautuu neljään osaan, joista ensimmäinen koskee nulla poena sine lege -periaatteen rikkomista, koska HT 65 artiklan 1 kohtaa on sovellettu 23.7.2002 jälkeen, toinen asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan ja HT 65 artiklan 1 kohdan lainvastaista yhtäaikaista soveltamista, kolmas EHTY:n perustamissopimuksen allekirjoittajavaltioiden itsemääräämisoikeuden loukkaamista ja neljäs sitä, ettei edellä mainittua tuomiota asiassa González y Díez vastaan komissio, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittaa valituksenalaisessa tuomiossa, voida soveltaa tämän asian tosiseikkoihin.

B *Ensimmäinen valitusperuste, joka koskee riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan puuttumista*

a) Ensimmäinen osa, joka koskee nulla poena sine lege -periaatteen rikkomista, koska HT 65 artiklan 1 kohtaa on sovellettu 23.7.2002 jälkeen

53. TKS väittää pääasiallisesti, että komissio on EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen 23.7.2002 vuoksi menettänyt toimivaltansa määrätä seuraamuksia HT 65 artiklan rikkomisesta ja ettei toimielimellä ole yhdenkään säädöksen nojalla oikeutta soveltaa tätä määräystä.

55. TKS:n mukaan sillä, että 23.7.2002 jälkeen HT 65 artiklalla perustellaan päätöstä seuraamusten määräämiseksi sellaisesta rikkomisesta, joka on päättynyt ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä, rikotaan rikosten ja rangaistusten lakisidonnaisuuden periaatetta. Nimittäin sen hyväksyminen, että tietyt EHTY:n perustamissopimukseen liittyvät käytännöt liittyisivät nyt EY:n perustamissopimukseen unionin oikeuden jatkuvuuden vuoksi, olisi

23 – Tuomion 150 kohta.

24 – EUVL L 2010, C 83, s. 389; jäljempänä perusoikeuskirja.

vastoin valtiosopimusoikeutta koskevaa Wienin yleissopimusta [25] ja johtaisi rikosoikeuden säännösten analogisen tulkinnan sallimiseen.

56. Koska EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo on päättynyt eikä HT 65 artiklaa koskevia siirtymätoimenpiteitä ole, komissiolla ei valittajan mukaan ole 23.7.2002 jälkeen sille tässä artiklassa osoitettua toimivaltaa. Tämän vuoksi HT 65 artiklan ja EY 81 artiklan välistä vastaavuutta koskeva kysymys sekä lex specialisin soveltaminen eivät sen mukaan enää ole merkityksellisiä tässä asiassa.

57. Komissio katsoo ensinnäkin, että EHTY:n ja EY:n perustamissopimuksilla on otettu käyttöön yksi ainoa oikeusjärjestys, jonka puitteissa EHTY:n perustamissopimus oli lex specialis -suhteessa EY:n perustamissopimukseen. Näin ollen nulla poena sine lege -periaatetta noudatetaan, koska EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä samat kilpailunrajoitukset ovat edelleen kiellettyjä EY 81 artiklan nojalla, joka on HT 65 artiklaa sisällöllisesti vastaava määräys. Tästä seuraa, että lakien ajallista soveltamista koskevien yleisten oikeusperiaatteiden mukaisesti ja lex mitior -periaatteen rajoissa on sovellettava tapahtumahetkellä voimassa ollutta lainsäädäntöä.

58. Toiseksi komissio arvioi olevansa edelleen toimivaltainen soveltamaan HT 65 artiklan 1 kohtaa. EHTY:n ja EY:n perustamissopimuksilla on nimittäin otettu käyttöön yksi ainoa oikeusjärjestys, kun otetaan huomioon kilpailusääntöjen rikkomista koskeva yhtenäinen kieltojärjestelmä, komission yksinomainen toimivalta tällä alalla sekä kahden perustamissopimuksen välinen lex specialis ja lex generalis -suhde, jolle on ominaista erityisesti EY 81 artiklassa tarkoitetun kilpailunrajoitusten kiellon yleinen luonne. Tähän oikeusjärjestykseen sovelletaan yleislainsäädännön yleisiä periaatteita, erityisesti niitä periaatteita, jotka koskevat lain ajallista soveltamista, millä voidaan perustella toimivallan säilymistä komissiolla EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisestä huolimatta.

b) Toinen osa, joka koskee sitä, että asetuksen N:o 1/2003 ja HT 65 artiklan 1 kohdan samanaikainen soveltaminen on lainvastaista

59. TKS päättelee ensiksi EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen perusteella, ettei ole olemassa oikeudellista perustaa seuraamuksien määräämiselle HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisesta. Se muistuttaa rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevien säännösten analogisen tulkinnan kiellosta ja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt tällaisen tulkinnan katsoessaan, että komissio voi asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan perusteella määrätä seuraamuksia EHTY:n perustamissopimuksen rikkomisesta.

25 – Yhdistyneiden Kansakuntien sopimuskokoelma, nide 1155, s. 331.

60. Toiseksi TKS muistuttaa, ettei ole unionin tuomioistuinten tehtävänä täyttää HT 65 artiklaa koskevien siirtymäsäännösten puuttumisesta syntyvää oikeudellista tyhjiötä.

61. Kolmanneksi se arvioi, että annetun toimivallan periaatteen vuoksi EY:n perustamissopimuksessa määritetty komission toimivalta rajoittuu tiukasti kyseiseen perustamissopimukseen. Katsoessaan, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaa voitaisiin soveltaa tässä asiassa menettelysääntönä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt TKS:n mukaan oikeudellisen virheen. Lisäksi periaatteita, jotka sääntelevät lakien ajallista soveltamista, ei enää voida soveltaa, koska komissiolla ei ole mitään toimivaltaa määrätä seuraamuksia HT 65 artiklan rikkomisesta.

62. Komissio katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut oikein lakien ajallista soveltamista koskevia periaatteita. EY 81 artiklan lex generalis -asemasta nimittäin seuraa, että on sovellettava yleisesti asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa, jolloin HT 65 artiklaa koskevat siirtymäsäännökset ovat tarpeettomia. Lisäksi komissio katsoo, ettei se käyttäessään tätä säännöstä toimivaltansa perusteena ole rikkonut mitään yleistä tulkintaperiaatetta, koska sillä, että toimivaltaa käytetään asianmukaisesti, ei ole yhteyttä rangaistusten lakisidonnaisuuden periaatteeseen ja koska unionin tuomioistuin on jo hyväksynyt oikeuskäytännössään seuraamussäännösten teleologisen tulkinnan. [26]

c) Kolmas osa, joka koskee EHTY:n perustamissopimuksen allekirjoittajavaltioiden itsemääräämisoikeuden loukkausta

63. TKS katsoo, että valituksenalainen tuomio loukkaa EHTY:n perustamissopimuksen allekirjoittajavaltioiden itsemääräämisoikeutta siltä osin kuin perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä toimivalta seuraamusten määräämiseen sen alalla on TKS:n mielestä palautunut jäsenvaltioille, ja perustamissopimuksen allekirjoittajavaltiot ovat siirtäneet seuraamusten määräämistä koskevan vallan komissiolle vain tämän sopimuksen voimassaolon päättymiseen asti.

64. Komissio epäilee, ettei TKS yksityisoikeudellisena oikeushenkilönä voi vedota tällaiseen loukkaamiseen. Kun otetaan huomioon jatkuvuuden säilyminen yhtenäisen oikeusjärjestyksen sisällä, jäsenvaltioilla, jotka ovat vahvistaneet yksimielisesti riidanalaisen päätöksen neuvoa-antavassa komiteassa, ei ole komission mukaan koskaan ollut toimivaltaa torjua kartelleja kyseessä olevalla alalla eivätkä ne ole voineet saada sitä takaisin. TKS pyrkii sen mukaan vastuuvapauteen menneistä tapahtumista, mikä ei sovi yhteen kilpailunrajoituksia koskevan kiellon tärkeyden kanssa.

26 – Asia C-76/06 P, tuomio 7.6.2007, Britannia Alloys & Chemicals v. komissio (Kok., s. I-4405).

d) Neljäs osa, joka koskee sitä, ettei edellä mainitussa asiassa González y Díez vastaan komissio annettu tuomio ole sovellettavissa

65. TKS:n mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen viittaus edellä mainitussa asiassa González y Díez vastaan komissio annettuun tuomioon on merkityksetön, koska siinä asiassa oikeudenkäynnin kohde (valtiontuki) ja kilpailun vääristymisen vaikutukset eivät ole verrattavissa nyt käsiteltävään asiaan. Lisäksi kyseisellä rikkomisella ei ole tulevaisuuteen ulottuvia vaikutuksia.

66. Komissio katsoo, että tietyt käsiteltävän asian ja edellä mainitussa asiassa González y Díez vastaan komissio annetun tuomion näkökohdat ovat verrattavissa toisiinsa, koska molemmissa tapauksissa tosiseikat ovat tapahtuneet ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä, mutta tuen takaisinperintää tai seuraamuksia koskeva menettely on aloitettu 23.7.2002 jälkeen. Lisäksi molemmissa tapauksissa kilpailun vääristymisellä saattoi olla tulevaisuudessa haitallisia vaikutuksia.

2. Arviointini asiasta

67. Tarkastelen ensimmäisen valitusperusteen neljää osaa yhdessä. TKS pyytää pääasiassa unionin tuomioistuinta ratkaisemaan, oliko komissiolla EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen toimivalta todeta HT 65 artiklan 1 kohdan rikkominen ja määrätä siitä seuraamuksia asetuksen N:o 1/2003 säännösten perusteella, kun kerran kyse on EY 81 artiklan soveltamisasetuksesta.

68. Tässä tapauksessa komissio totesi nimittäin rikkomisen asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan nojalla. Lisäksi komissio määräsi TKS:lle sakon asetuksen 23 artiklan 2 kohdan nojalla. Komissio laski kuitenkin sakon määrän viittaamalla viimeksi mainitun säännöksen sijaan HT 65 artiklan 5 kohdassa esitettyyn laskentatapaan soveltaen lex mitior -periaatetta.

69. Kyseessä ei ole ensimmäinen kerta, kun komissio perustaa päätöksensä EHTY:n ja EY:n perustamissopimuksista johdetun aineellisen oikeuden ja prosessioikeuden yhdistelmään. Se on toiminut samalla tavalla kahdessa muussa tapauksessa. [27]

70. Komissio on toiminut näin, koska ei ole siirtymäsäännöstä, jonka nojalla se voisi todeta HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen ja määrätä siitä seuraamuksia EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen. Jos komissio ei siis ole pystynyt

27 – Ks. em. asia González y Díez v. komissio, johon ei ole haettu muutosta, ja asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, johon kantaja on hakenut muutosta, joka – muistutan tässä – on vireillä unionin tuomioistuimessa (C-201/09 P ja C-216/09 P).

tekemään päätöstä ennen mainitun perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä joko siksi, että kilpailunvastaiset toimet tulivat ilmi vasta myöhemmin, tai, kuten tässä tapauksessa, koska ensimmäinen päätös kumottiin, sillä ei ole yhdenkään säädöksen nojalla mahdollisuutta varmistaa kyseisestä määräyksestä johtuvien oikeuksien ja velvoitteiden noudattamista.

71. Lisäksi kumpikaan yhteisön kilpailusääntöjen soveltamisasetus ei koske EHTY:n perustamissopimuksen määräysten voimassaoloaikana päättyneitä tilanteita, ei sen paremmin neuvoston 6.2.1962 antama asetus N:o 17 [28] kuin asetus N:o 1/2003. Tilannetta tarkastellaan ainoastaan EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vaikutuksista kilpailuasioiden käsittelyyn annetussa komission tiedonannossa. [29] Tiedonannon 31 kohdassa todetaan seuraavaa:

”Soveltaessaan sopimuksiin yhteisön kilpailusääntöjä komissio voi havaita, että EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla alalla on rikottu kilpailusääntöjä. Tässä tapauksessa rikkomiseen sovelletaan soveltamisen ajankohdasta riippumatta sen tapahtumahetkellä voimassa olleita aineellisen oikeuden säännöksiä. Menettelyihin sovelletaan EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen joka tapauksessa EY:n lainsäädäntöä – –.”

72. Komissio sovelsi ensimmäistä ratkaisua, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi 25.10.2007 yhdistetyissä asioissa SP ym. vastaan komissio, [30] asiassa Riva Acciaio vastaan komissio (T-45/03), asiassa Feralpi Siderurgica vastaan komissio (T-77/03) ja asiassa Ferriere Nord vastaan komissio (T-94/03) antamissaan tuomioissa. Kaikissa näissä tapauksissa komissio käytti toimivaltansa perusteena yksinomaan EHTY:n perustamissopimuksen määräyksiä huolimatta siitä, että sen voimassaolo oli päättynyt. Niinpä asiassa Ferriere Nord SpA 17.12.2002 tekemässään päätöksessä komissio totesi rikkomisen HT 65 artiklan 1 kohdan ja HT 65 artiklan 4 kohdan nojalla ja määräsi yritykselle sakon HT 65 artiklan 5 kohdan nojalla.

73. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi kaikki nämä päätökset toimivallan puutteen vuoksi. Se muistutti erityisesti, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan [31] toiminnan oikeusperustana olevan säännöksen, joka antaa yhteisön toimielimelle mahdollisuuden kyseisen toimen toteuttamiseen, on oltava voimassa sen toteuttamishetkellä.

74. Komissio ei hakenut muutosta yhdessäkään näistä asioista.

28 – Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan ensimmäinen soveltamisasetus (EYVL 1962, 13, s. 204).

29 – EYVL 2002, C 152, s. 5.

30 – Yhdistetyt asiat T-27/03, T-46/03, T-58/03, T-79/03, T-80/03, T-97/03 ja T-98/03 (Kok., s. II-4331).

31 – Ks. asia C-269/97, komissio v. neuvosto, tuomio 4.4.2000 (Kok., s. I-2257), jonka mukaan ”yhteisön toimet on annettava antamishetkellä voimassa olevien perustamissopimuksen määräysten mukaisesti” (45 kohta).

75. Käsiteltävässä asiassa komissio siis esittää uuden ratkaisun ja perustaa päätöksensä EHTY:n perustamissopimuksesta johdetun aineellisen oikeuden ja valituksenalaisen päätöksen tekohetkellä voimassa olleen, EY:n perustamissopimuksesta johdetun menettelyä koskevan oikeuden yhdistelmään.

76. Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvisti tämän yhdistelmän laillisuuden unionin lainsäätäjän säätämien säännösten teleologisen tulkinnan perusteella. Tunnustaessaan komission vallan tehdä tällainen päätös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jakoi päättelynsä kolmeen vaiheeseen. Ensinnäkin valituksenalaisen tuomion 75–79 kohdassa muistutetaan EHTY:n perustamissopimuksen luonteesta ja soveltamisalasta unionin oikeusjärjestyksessä. Seuraavaksi tuomion 80–84 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käyttää perustana molempien perustamissopimusten tavoitteiden johdonmukaisuutta ja yhdenmukaisuutta soveltaen yhteisöjen tuomioistuimen luomia tulkintasääntöjä. Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutkii mainitun tuomion 85–89 kohdassa, että komissio on toiminut laillisuusperiaatetta ja erityisesti lain ajallista soveltamista koskevia periaatteita noudattaen.

77. Katson ratkaisuehdotuksessani ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tavoin, että oikeudellinen perusta on pätevä, ja toistan tämän osalta tuomioistuimen perustelut.

78. Unionin oikeusjärjestyksessä EHTY:n perustamissopimus muodosti teräs- ja hiilialan erityisjärjestelmän, jolla poikettiin EY:n perustamissopimuksella määrätyistä, yleisesti sovellettavista säännöistä. Näiden kahden perustamissopimuksen välisestä suhteesta määrättiin EY 305 artiklassa. Määräyksellä suljettiin EY:n perustamissopimuksen ja siitä johdetun oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle hiili- ja teräsalan tavarat silloin, kun kyseisiin kysymyksiin sovellettiin EHTY:n perustamissopimuksen puitteissa laadittuja erityissäännöksiä. [32]

79. Kun erityissäännöksiä ei ollut annettu, EY:n perustamissopimusta ja sen soveltamissäännöksiä kuitenkin sovellettiin kyseisen alakohtaisen yhteisön tuotteisiin, [33] ja sopimuksen voimassaolon päättymisen eli 23.7.2002 jälkeen EY:n perustamissopimuksen yleinen soveltamisala laajentui aloille, jotka kuuluivat alun perin EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan.

80. EY:n perustamissopimuksen määräysten tuleminen sovellettavaksi EHTY:n perustamissopimuksen määräysten sijaan tapahtui näiden kahden yhteisön välisen ”toiminnallisen” yhtenäisyyden puitteissa. [34] Oikeuskäytännössä todettiin jo hyvin varhain yhtenäisen oikeusjärjestyksen olemassaolo [35] ja myös oikeusjärjestyksen jatkuvuus, jonka perusteella on syytä puoltaa oikeudellisten rakenteiden

32 – Ks. asia C-408/04 P, komissio v. Salzgitter, tuomio 22.4.2008 (Kok., s. I-2767, 88 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

33 – Ks. asia C-18/94, Hopkins ym., tuomio 2.5.1996 (Kok., s. I-2281, 14 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 – Yhdistetyt asiat 27/59 ja 39/59, Campolongo v. korkea viranomainen, tuomio 15.7.1960 (Kok., s. 795, 824).

35 – Ks. lausunto 1/91, 14.12.1991 (Kok., s. I-6079, Kok. Ep. XI, s. I-565, 21 kohta).

jatkuvuutta lakia muutettaessa, ellei lainsäätäjä ilmaise päinvastaista tahtoaan. [36]

81. Asioissa Busseni [37] ja Lucchini [38] annetut tuomiot, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustaa päättelynsä, kuvastavat tapaa, jolla unionin tuomioistuin käsittää kahden perustamissopimuksen välisen toiminnallisen yhtenäisyyden. Molemmissa asioissa on kyse yhteisöjen tuomioistuimen toimivallasta ratkaista EHTY:n perustamissopimuksen tulkintaan liittyvät ennakkoratkaisukysymykset.

82. Ensin mainitussa asiassa oli kyse tilanteesta, jossa toimivallasta ei nimenomaisesti määrätty HT 41 artiklassa, toisin kuin EY 234 artiklassa. Täyttääkseen tämän puutteen yhteisöjen tuomioistuin ohitti näiden kahden määräyksen sanamuotojen erot ja perusti päätelmänsä niiden yhteisiin tavoitteisiin sekä perustamissopimusten tavoitteeseen ja johdonmukaisuuteen. Se totesi näin ollen, että ”perustamissopimusten tavoitteiden ja yhtenäisyyden kanssa olisi ristiriidassa se, että yhtäältä ETY:n ja Euratomin perustamissopimuksissa olevien määräysten merkityksen ja ulottuvuuden määrittäminen kuuluu viime kädessä yhteisöjen tuomioistuimelle – – ja toisaalta EHTY:n perustamissopimuksen määräysten osalta *tämä toimivalta kuuluisi ainoastaan useille kansallisille tuomioistuimille, joiden tulkinnat voisivat vaihdella, eikä yhteisöjen tuomioistuimella olisi valtaa varmistaa kyseisten sääntöjen yhdenmukaista tulkintaa* [39]”. [40]

83. Seuraavaksi yhteisöjen tuomioistuin sovelsi tätä päättelyä edellä mainitussa asiassa Lucchini. Asiassa oli kyse tilanteesta, jossa yhteisöjen tuomioistuimen väitettiin menettäneen toimivaltansa ratkaista EHTY:n perustamissopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyvät ennakkoratkaisukysymykset EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vuoksi. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että vaikka HT 41 artiklaa ei näissä oloissa voikaan enää soveltaa, olisi ristiriidassa perustamissopimusten tavoitteiden ja yhtenäisyyden sekä yhteisön oikeusjärjestyksen jatkuvuuden kanssa, ettei yhteisöjen tuomioistuimella olisi toimivaltaa varmistaa sellaisten EHTY:n perustamissopimukseen liittyvien normien yhdenmukaista tulkintaa, joilla on oikeusvaikutuksia vielä mainitun sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen. [41]

84. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tämän oikeuskäytännön perusteella, että komissio oli asiassa toimivaltainen. HT 65 artiklan 1 kohdan ja EY 81 artiklan sanamuotojen eroista huolimatta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korosti, että unionin tuomioistuin tulkitsee näitä kahta määräystä samalla tavalla ja että niillä on sama tavoite.

36 – Asia 23/68, Klomp, tuomio 25.2.1969 (Kok., s. 43, 13 kohta).

37 – Asia C-221/88, tuomio 22.2.1990 (Kok., s. I-495, Kok. Ep. X, s. 341, 8–16 kohta).

38 – Asia C-119/05, tuomio 18.7.2007 (Kok., s. I-6199).

39 – Kursivointi tässä.

40 – Em. asia Busseni, tuomion 16 kohta.

41 – Em. asia Lucchini, tuomion 41 kohta.

85. HT 65 artiklan 1 kohdan ja EY 81 artiklan 1 kohdan sanamuodot riittävät nimittäin osoittamaan, että jäsenvaltioiden oli tarkoitus vahvistaa samat säännöt ja samat yhteisöjen toimintamahdollisuudet. Vaikka nämä määräykset ovatkin sanamuodoltaan erilaisia, niissä molemmissa ilmaistaan samat tarpeet, eli tarve perustaa yhteismarkkinat, joilla harjoitetaan tervettä ja tehokasta kilpailua, ja tarve kieltää tämän vuoksi sopimukset, joiden tavoitteena tai seurauksena on normaalin kilpailun vääristäminen. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, vääristymättömään kilpailuun pyrkiminen hiili- ja teräsalalla ei siis ole päättynyt EHTY:n perustamissopimuksen päättymisen myötä, vaan se yksinkertaisesti jatkuu EY:n perustamissopimuksen puitteissa. Lisäksi HT 65 artiklan 1 kohdassa ja EY 81 artiklan 1 kohdassa suojataan samoja oikeushyviä. Toimintakeinojen tasolla määräykset perustuvat samanlaisiin lähtökohtiin, [42] ja niiden täytäntöönpano kuuluu samalle viranomaiselle, nimittäin komissiolle.

86. Jos lain ajallista soveltamista koskevista periaatteista ei muuta johdu, katson siis, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi perustellusti päätellä, että yhteisön oikeusjärjestyksen ja sen toimintaa ohjaavien päämäärien jatkuvuus edellyttää, että niin jäsenvaltioille kuin yksityisillekin EHTY:n perustamissopimuksen ja sen soveltamiseksi annettujen säännösten nojalla tänä aikana syntyneitä oikeuksia ja velvollisuuksia kunnioitetaan, minkä myös Euroopan yhteisö, sikäli kuin se seuraa Euroopan hiili- ja teräsyhteisöä, takaa omien menettelyjensä puitteissa EHTY:n perustamissopimuksen määräysten voimassaoloaikana syntyneiden tilanteiden osalta. [43] Olettamus, jonka mukaan yhteisöltä puuttuisi tällainen ominaisuus EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vuoksi, on siis mielestäni ristiriidassa unionin lainsäätäjän tarkoittamien perustamissopimusten tavoitteiden ja yhtenäisyyden sekä unionin tuomioistuimen tunnustaman yhteisön oikeusjärjestyksen jatkuvuuden kanssa.

87. Tämä tulkinta on tietenkin mahdollinen vain, kun yhteisö, jota tässä tapauksessa edustaa komissio, toimii noudattaen lain ajallista soveltamista koskevia yleisiä periaatteita. [44] Nämä periaatteet, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin palauttaa mieleen valituksenalaisen tuomion 85 kohdassa, ovat seuraavat.

88. Menettelysäännöistä se toteaa, että niitä on sovellettava kaikkiin niihin oikeusriitoihin, jotka ovat vireillä tällaisten menettelysääntöjen tullessa voimaan. Toisin sanoen komission

42 – Tässä on syytä panna merkille, että unionin lainsäätäjän vuonna 1998 laatimien suuntaviivojen mukaisesti HT 65 artiklan 1 kohtaa tai EY 81 artiklan 1 kohtaa rikkoneelle yritykselle määrättävän sakon laskentatapa perustuu EY:n perustamissopimuksen yhteydessä laadittuihin kriteereihin, toisin sanoen rikkomisen vakavuuteen ja kestoon (ks. suuntaviivat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa (EYVL 1998, C 9, s. 3)).

43 – Valituksenalaisen tuomion 83 kohta.

44 – Ks. asia C-450/06, Varec, tuomio 14.2.2008 (Kok., s. I-581), jonka mukaan menettelysääntöjä katsotaan yleensä voitavan soveltaa kaikkiin niiden voimaantulohetkellä vireillä oleviin asioihin, toisin kuin aineellisia sääntöjä, joiden ei tavallisesti tulkita lähtökohtaisesti koskevan ennen niiden voimaantuloa syntyneitä tilanteita (27 kohta).

on toteutettava toimenpiteitä EHTY:n perustamissopimuksen voimassaoloaikana tehdyn rikkomisen osalta sen päätöksen tekohetkellä voimassa olleissa säännöksissä säädettyä muotoa ja menettelyä noudattaen, toisin sanoen asetuksen N:o 1/2003 säännösten mukaisesti.

89. Tilanne ei kuitenkaan ole sama aineellisten sääntöjen osalta. Ne eivät ole taannehtivia, jollei unionin lainsäätäjä ole toisin säätänyt. [45] Sovellettava aineellinen oikeus on siis rikkomisen tapahtumahetkellä voimassa ollut aineellinen oikeus. Tällä säännöllä taataan yksilöiden oikeusvarmuus, sillä näiden on voitava yksinkertaisesti tuntea yksilönvapautensa rajoitukset ilman, että ne tulevat myöhemmin taannehtivan lainsäädännön yllättämiksi.

90. Tällainen sääntö perustuu perusoikeuskirjan 49 artiklan 1 kohdassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kohdassa esitettyyn rikosten ja rangaistusten lakisidonnaisuuden periaatteeseen.

91. Perusoikeuskirjan 49 artiklan 1 kohta kuuluu seuraavasti:

”Ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä rikos kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden mukaan. Rikoksesta ei saa määrätä sen tekohetkellä sovellettavissa ollutta rangaistusta ankarampaa rangaistusta. Jos rikoksen teon jälkeen laissa säädetään lievemmästä rangaistuksesta, sitä on sovellettava.”

92. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättely valituksenalaisen tuomion 89 kohdassa vaikuttaa minusta täysin tämän periaatteen mukaiselta. HT 65 artiklan 1 kohta, jossa rikkominen määritellään, on nimittäin todella sovellettavissa oleva ja komission päätöksessään tosiasiallisesti soveltama aineellinen sääntö. Riidanalainen päätös koski todella oikeudellista tilannetta, joka on päättynyt ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä, koska se tapahtui 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana. Lisäksi EHTY:n perustamissopimuksen lex specialis -luonteen vuoksi kyseinen sopimus ja sen soveltamissäännös olivat ainoat, joita tämänkaltaisiin ennen sen voimassaolon päättymistä päättyneisiin tilanteisiin voitiin soveltaa. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, unionin lainsäätäjä ei ole millään tavoin säätänyt EY 81 artiklan soveltamisesta taannehtivasti EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen.

93. Tehdessään riidanalaisen päätöksen komissio katsoi siis lainvastaiseksi teon, joka oli tekohetkellään luokiteltu rikkomiseksi. Rikkominen oli määritelty tapahtumahetkellään 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana selkeästi ja täsmällisesti EY 65 artiklan 1 kohdassa. Lisäksi kyseinen rikkominen oli rangaistava EY 65 artiklan 5 kohdassa selkeästi

45 – Poikkeuksena tästä säännöstä aineellisia sääntöjä sovelletaan voimaantuloa aiemmin tapahtuneisiin tilanteisiin ainoastaan siinä tapauksessa, että niiden sanamuodosta, tarkoituksesta tai systematiikasta käy selvästi ilmi, että niille on annettava tällainen vaikutus (em. asia Varec).

määritetyllä seuraamuksella. Yritykset olivat siis täysin tietoisia toimiensa seurauksista, niin alkuperäisen päätöksen tekoon johtaneessa ensimmäisessä menettelyssä kuin tässä menettelyssä. Huomautan vielä, että niin poikkeuksellisessa yhteydessä kuin päätöksen uudelleentekomenettelyssä TKS ei voi legitiimisti perustella väitettään EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisellä välttääkseen rikkomisen toteamisen (siltä osin kuin Thyssenin tekemä rikkominen luetaan sen syyksi).

94. Menettelysäännöistä tiedetään tällä hetkellä, että EY 81 artiklan täytäntöönpanon yhteydessä säännökset, joilla komissio valtuutetaan tekemään langettava päätös ja määräämään seuraamuksia EY 81 artiklaa rikkoneille yrityksille, ovat olleet asetuksen N:o 1/2003 voimaantulosta 1.5.2004 alkaen kyseisen asetuksen 7 artiklan 1 kohta ja 23 artiklan 2 kohta. Katsoessaan säännökset menettelysäännöiksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin siis tukee niiden välitöntä soveltamista.

95. Tästä viimeisestä seikasta olen eri mieltä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kanssa. Nimittäin asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa ei ainoastaan valtuuteta komissiota määräämään sakkoa. Siinä vahvistetaan myös sakon määrä. Tämän vuoksi katson, että on kyse aineellisesta säännöstä.

96. Tältä osin ymmärrän, että tässä nimenomaisessa asiassa komissio käytti toimivaltansa perusteena mainittua säännöstä voidakseen määrätä TKS:lle seuraamuksen. Sakon määrän komissio laski perusoikeuskirjan 49 artiklan 1 kohdassa esitettyä lex mitior -periaatetta soveltaen HT 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti, jotta TKS:n seuraamus olisi lievempi.

97. Edellä esitetyn perusteella katson, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole syyllistynyt oikeudelliseen virheeseen todetessaan, että komissio voi tällaisessa tilanteessa käyttää oikeusperustana asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohtaa ja 23 artiklan 2 kohtaa todetakseen EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla alalla toteutuneet kilpailunrajoitukset ja määrätäkseen niistä seuraamuksia.

98. Minun on kuitenkin todettava, että toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa valituksenalaisen tuomion 84 kohdassa, komissiolla ei ollut toimivaltaa toimia näin EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymispäivästä 23.7.2002 alkaen vaan asetuksen N:o 1/2003 voimaantulosta 1.5.2004 alkaen.

99. Tästä virheestä ei kuitenkaan koidu seurauksia riita-asian ratkaisemiselle.

100. Edellä esitettyjen näkökohtien perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin hylkää ensimmäisen valitusperusteen perusteettomana.

C *Toinen valitusperuste, joka koskee oikeusvoiman periaatteen loukkaamista siltä osin kuin Thyssenin toiminta luetaan TKS:n syyksi*

1. Asianosaisten lausumat

101. Toisen valitusperusteensa yhteydessä TKS väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että TKS:n katsominen vastuulliseksi Thyssenin toiminnasta on oikeusvoimaisesti ratkaistu seikka.

102. Valitusperuste jakautuu kolmeen osaan.

103. Ensimmäisessä osassa TKS väittää pääasiallisesti, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut väärin edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio annetun tuomion 88 kohtaa. TKS:n mukaan kyseisessä kohdassa todettiin, ettei se ollut aineellisesti vastuussa Thyssenin menettelystä, ja että toteamus on nykyään oikeusvoimainen. Näin ollen komissio ei voi pätevästi määrätä sille sakkoa Thyssenin kilpailusääntöjen vastaisesta menettelystä.

104. Komission mukaan TKS vääristelee valituksenalaista tuomiota. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että kun 23.7.1997 annettu ilmoitus otettiin huomioon, komissiolla oli oikeus siirtää TKS:lle vastuu Thyssenin kilpailusääntöjen vastaisesta menettelystä. Lisäksi TKS:n tulkinta on ristiriidassa yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyn ensimmäisen vastavalitusperusteen kanssa. Se nimittäin sisältyi kysymykseen, joka koski kieltäytymistä oikeudesta tulla kuulluksi. Yhteisöjen tuomioistuimella ei siis ollut velvollisuutta tutkia sisällöllisesti vastuun ottamista koskevaa ilmoitusta.

105. Toisen osan yhteydessä TKS väittää yhtäältä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut väärin oikeusvoimaperiaatetta ulottamalla periaatteen soveltamisalan edellisen menettelyn riita-asian kohteen ulkopuolelle. Menettelyn kohde rajoittui nimittäin TKS:n puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen alkuperäisen päätöksen tekemisen yhteydessä. TKS:n mukaan oikeusvoima ei siis voi olla esteenä uudesta päätöksestä nostettavalle kanteelle, jossa se voisi esittää kantansa 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen laittomuudesta. Tältä osin TKS muistuttaa, että tosiseikat, jotka liittyvät väitettyyn

Thyssenin toimia koskevan vastuun siirtymiseen TKS:lle, ovat muuttuneet, koska kyseinen ilmoitus on peruutettu alkuperäisen päätöksen ja riidanalaisen päätöksen välisenä aikana.

106. Toisaalta TKS väittää, että näin toimiessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin rikkoi sen puolustautumisoikeuksia, koska se esti sitä nojautumasta perusteisiin, joita se ei ole aiemmin esittänyt.

107. Komission mielestä TKS:n perustelut ovat ristiriidassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitettyjen perusteluiden kanssa, joiden nojalla se väitti, että unionin tuomioistuimet olivat jo lopullisesti ratkaisseet vastuun siirtämistä koskevan kysymyksen. Valitusperuste on siis sen mukaan uusi, eikä sitä tämän vuoksi voida ottaa tutkittavaksi muutoksenhakuvaiheessa.

108. Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeusvoimavaikutus ulottuu niihin tosiasia- ja oikeuskysymyksiin, jotka kyseisellä tuomiolla nimenomaisesti tai väistämättä on ratkaistu. Komissio tarkentaa, että niin alkuperäistä päätöstä vastaan aloitetussa oikeudenkäynnissä kuin valituksenalaiseen tuomioon johtaneessa oikeudenkäynnissä oli välttämätöntä arvioida, voidaanko vastuu Thyssenin tekemästä rikkomuksesta siirtää 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen perusteella TKS:lle.

109. Näissä oikeuskäsittelyissä oikeusriidan kohteeseen kuului siis 23.7.1997 tehty ilmoitus, ja edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vastaan komissio annetun tuomion 59 ja 62 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteutti syyksi lukemisen, josta ei valitettu ja jonka myös yhteisöjen tuomioistuin vahvisti aineellisesti. Koska EY 233 artiklan mukaan komission on toteutettava toimenpiteet tuomioistuimen tuomion panemiseksi täytäntöön, sen olisi kuulunut ottaa huomioon nämä toteamiset. Koska lisäksi kiistanalainen päätös tehtiin samassa hallinnollisessa menettelyssä kuin alkuperäinen päätös, TKS ei voinut esittää samoista tosiseikoista erilaisia väitteitä.

110. 23.7.1997 tehdystä ilmoituksen peruuttamisesta komissio väittää, ettei se ollut oikeudellisesti enää mahdollista, koska riidanalainen päätös oli tehty tällä välin.

111. Kolmannen osan yhteydessä TKS väittää, että komission toteuttama vastuun siirto 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen perusteella oli laiton. Ensinnäkin ilmoitus koski vain Thyssenia vastaan nostettuja vahingonkorvauskanteita. Toiseksi kilpailusääntöjen soveltamisen osalta TKS ei ole Thyssenin oikeudellinen seuraaja, mikä oikeuskäytännön mukaan estää vastuun siirtämisen. Kolmanneksi tällainen vastuun siirto olisi vastoin jus publicum privatorum pactis mutari non potest -periaatetta, jonka mukaan yksityisellä sopimuksella

ei voida muuttaa julkisoikeudesta aiheutuvia oikeudellisia seurauksia.

112. Komissio kiistää nämä väitteet. Se muistuttaa ensinnäkin, että TKS peruutti 23.7.1997 tekemänsä ilmoituksen vasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa riidanalaista päätöstä koskevan menettelyn aikana. Peruutus esitettiin siten, että Thyssenin toimien osalta vanhentumisaika oli päättynyt.

113. Toiseksi kaikki asianosaiset olivat katsoneet, ettei kyse ollut siviilioikeudellisesta valtuutuksesta vaan rikkomista koskevasta vastuunotosta sakon vuoksi. Tämä käy ilmi TKS:n käyttämistä sanamuodoista ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen alkuperäistä päätöstä vastaan vireille pannussa menettelyssä esittämistä tosiseikkoja koskevista toteamuksista.

114. Kolmanneksi asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa ei estetä sitä, että nyt esillä olevan asian kaltaisissa olosuhteissa liiketoimintayksikön hankkineelle yritykselle määrätään sakko sen ilmoitettua täysin selvästi komissiolle haluavansa kantaa vastuun kilpailunrajoituksesta. Tilannetta ei komission mukaan voi verrata sellaiseen tilanteeseen, jossa komissiolle tehdään ilmoitus kahden yrityksen kahdenvälisestä vastuunottoa koskevasta sopimuksesta. Tällaisella vastuun siirrolla voidaan hankaloittaa komission toimeenpanovaltaa esimerkiksi vastuun ottavan yrityksen pienemmällä liikevaihdolla tai heikolla taloudellisella tilanteella.

2. Arviointini asiasta

115. Ennen toisen valitusperusteen tarkastelua on tarpeen palauttaa mieleen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisessa tuomiossa soveltama päättely sekä menettelyn vaiheet.

a) Valituksenalainen tuomio

116. Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että yhteisöjen tuomioistuin oli lopullisesti ratkaissut 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen pätevyyttä ja Thyssenin toiminnan TKS:n syyksi lukemisen laillisuutta koskevat kysymykset ja että ne olivat näin oikeusvoimaisia.

117. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki tätä varten alkuperäistä päätöstä vastaan käynnistetyn menettelyn yhteydessä annettujen tuomioiden ulottuvuutta.

118. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli aluksi valituksenalaisen tuomion 114 kohdassa edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vastaan komissio 13.12.2001 annetun tuomion ulottuvuutta. Se lähti näin ollen olettamasta, että ”TKS:n puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskevien lausumien ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen niiden perusteella tekemän päätelmän *välttämättömänä edellytyksenä oli 23.7.1997 annetun ilmoituksen,* [46] jolla TKS vahvisti ottavansa vastuun Thyssenin toimista, *pätevyyden toteaminen*”.

119. Tämä ”toteaminen” esitetään edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vastaan komissio annetun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 62 kohdassa. Se kuuluu seuraavasti:

”*– – ei ole kiistetty, että komissiolla oli KTN:n 23.7.1997 antama ilmoitus huomioon ottaen poikkeuksellisesti oikeus katsoa KTN:n olevan vastuussa siitä kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta, johon Thyssen Stahlin oli katsottu syyllistyneen.* [47] On nimittäin katsottava, että tällainen ilmoitus, joka vastaa erityisesti juuri yrityskeskittymiin liittyviä taloudellisia näkökohtia, merkitsee, että oikeushenkilön, jonka vastuulle toisen oikeushenkilön toiminta on siirtynyt sen jälkeen, kun toiminnan yhteydessä on rikottu kilpailusääntöjä, on vastattava tästä rikkomisesta, vaikka vastuun pääsääntöisesti pitäisi kuulua sille luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, joka johti kyseistä yritystä silloin, kun kilpailusääntöjä rikottiin.”

120. Seuraavaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli valituksenalaisen tuomion 116–138 kohdassa edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio 14.7.2005 annetun yhteisöjen tuomioistuimen tuomion ulottuvuutta.

121. Tässä se keskittyi kyseisen tuomion 88 kohtaan. Kohdassa vastataan komission vastavalituksessaan esittämään valitusperusteeseen. Komissio riitautti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmän, jonka mukaan se ei ollut kunnioittanut TKS:n puolustautumisoikeuksia. Erityisesti se moitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, ettei se ollut ottanut huomioon erityisten olosuhteiden olemassaoloa, joiden nojalla se voi saattaa TKS:n suoraan vastuuseen Thyssenin toiminnoista.

122. Edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio annetun tuomion 88 kohta kuuluu seuraavasti:

”Väitetyistä poikkeuksellisista seikoista, joihin komissio vetoaa [voidakseen lukea Thyssenin toiminnan TKS:n syyksi], riittää, kun todetaan ensinnäkin, että TKS ei ole Thyssenin taloudellinen seuraaja, koska Thyssen on ollut edelleen olemassa erillisenä oikeushenkilönä [alkuperäisen] päätöksen tekemispäivään saakka. Toiseksi toiminnan yhtenäisyys, joka on voinut leimata Thyssenin ja TKS:n

46 – Kursivointi tässä.

47 – Kursivointi tässä.

menettelyä 1.1.1995 jälkeen, ei riitä perustelemaan sitä, että TKS saatettaisiin vastuuseen Thyssenin toimista ennen tätä päivää, kun otetaan huomioon – – periaate, jonka mukaan oikeushenkilölle voidaan määrätä seuraamus vain seikoista, joista sitä itseään moititaan. Viimeiseksi siltä osin kuin on kyse ilmoituksista, joita komissio väittää TKS:n antaneen Thyssenin toiminnasta hallinnollisen menettelyn aikana, – – on jo todettu, että niiden nojalla ei voida saattaa TKS:ää vastuuseen Thyssenin toimista ennen mainittua päivää."

123. Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi siten valitusperusteen, johon komissio vastavalituksensa tueksi vetosi.

b) Arviointini asiasta

124. Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että kohdan tarkoituksena oli yksinomaan vastata komission lausumaan, joka liittyi erityisten olosuhteiden olemassaoloon, eikä sen perusteella voida päätellä yhteisöjen tuomioistuimen katsoneen, että TKS:n ei voida katsoa vastaavan Thyssenin toimista.

125. Näin ollen valituksenalaisen tuomion 139 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli, että "yhteisöjen tuomioistuimet katsoivat, että komissiolla oli poikkeuksellisesti oikeus, kun otetaan huomioon 23.7.1997 annettu ilmoitus, katsoa TKS:n olevan vastuussa Thyssenin kilpailusääntöjen vastaisesta menettelystä", ja tuomion 144 kohdassa, että "*yhteisöjen tuomioistuimet ovat jo tutkineet* – – oikeudellisen seikan, joka liittyy siihen, voidaanko 23.7.1997 annettua ilmoitusta pitää pätevänä oikeudellisena perustana sille, että kantajan katsottiin olevan vastuussa Thyssenin menettelyistä ja että sille tästä syystä määrättiin sakko, *ja ratkaisseet sen lopullisesti, joten sillä on oikeusvoima*".[48] Kyseisen tuomion 145 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoikin, että "oikeusvoima estää sen, että tämä oikeudellinen seikka saatettaisiin uudelleen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi ja että se tutkisi sen", ja päätti näin ollen jättää tutkimatta vastuun siirron laittomuutta koskeneen perusteen.

126. Olen TKS:n tavoin sitä mieltä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tämän kysymyksen tarkasteluun liittyy useita oikeudellisia virheitä.

127. Ensinnäkin katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut väärin yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio antaman tuomion 88 kohtaa.

128. Kyseisessä kohdassa yhteisöjen tuomioistuin on mielestäni hylännyt selvästi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen

48 – Kursivointi tässä.

edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vastaan komissio annetun tuomion 62 kohdasta tekemän päätelmän väitettyjen poikkeuksellisten seikkojen olemassaolosta. Tähän tulokseen päädytään jo pelkästään lukemalla edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio annetun tuomion 88 kohta. Täten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voinut katsoa valituksenalaisen tuomion 139 kohdassa perustellusti, että ”yhteisöjen tuomioistuimet” vahvistivat tällaisen syyksi lukemisen. Tämä on mielestäni ensimmäinen oikeudellinen virhe.

129. Toiseksi katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole soveltanut asianmukaisesti oikeusvoimaperiaatetta, sillä 23.7.1997 annetun ilmoituksen pätevyyttä ja vastuun siirtymisen laillisuutta koskevia kysymyksiä ei tarkasteltu asianosaisten välisessä kontradiktorisessa keskustelussa ensimmäisen oikeusasteen menettelyssä.

130. Unionin tuomioistuin on todennut oikeusvoimaperiaatteen perustavanlaatuisen merkityksen sekä kansallisissa oikeusjärjestyksissä että unionin oikeusjärjestyksessä.[49] Tämä periaate on oikeusvarmuuden periaatteen ilmaisu.[50] Se takaa oikeusrauhan ja oikeussuhteiden vakauden sekä hyvän lainkäytön. Tuomioistuinten ratkaisut, joista ei enää voi valittaa, ovat nimittäin yhteiskunnassa luonteeltaan koskemattomia ja niistä tulee oikeudellisia tosiseikkoja. Tällaista oikeudellista tosiseikkaa on kunnioitettava.

131. Yleisesti tunnustetaan, että oikeusvoima koskee ainoastaan ratkaisun kohdetta. Vaatimuksen on koskettava samaa asiaa, sen on perustuttava samoihin perusteisiin, ja se on esitettävä samojen asianosaisten välillä. Oikeusvoima estää näin ollen sen, että asianosaiset voisivat saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi vastaavanlaisen vaatimuksen kuin se, jonka hyväksyttävyys tai perusteettomuus on jo ratkaistu, mikä estää jo ratkaistujen tilanteiden loppumattoman kyseenalaistamisen.

132. Unionin tuomioistuin on tunnustanut, että oikeusvoima koskee sekä tuomiolauselmaa että myös tämän välttämättömiä ja erottamattomia perusteluja. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ”oikeusvoima ulottuu ainoastaan niihin tosiasia- ja oikeuskysymyksiin, jotka kyseisellä tuomioistuinratkaisulla nimenomaisesti tai väistämättä on ratkaistu”.[51] Ellen ole aivan väärässä, näyttää sitä vastoin siltä, että unionin tuomioistuin ei ole ottanut kantaa oikeusvoiman ulottuvuuden rajoituksiin tapauksessa, jossa

49 – Ks. asia C-526/08, komissio v. Luxemburg, tuomio 29.6.2010 (Kok., s. I-6151, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

50 – Asia C-126/97, Eco Swiss, tuomio 1.6.1999 (Kok., s. I-3055, 46 kohta). Ks. myös asia Brumărescu v. Romania, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.10.1999, Recueil des arrêts et décisions 1999-VII, 61 kohta, jossa ihmisoikeustuomioistuin vahvistaa varauksetta, että oikeusvarmuus edellyttää, että ”tuomioistuimen lopullisesti antamaa oikeusriidan ratkaisua ei voida enää asettaa kyseenalaiseksi”.

51 – Ks. em. asia komissio v. Luxemburg, tuomion 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeita ei ole noudatettu.

133. Se on kuitenkin nyt esillä olevan asian aihe. Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nimittäin ulotti oikeusvoiman perusteluun, jota ei ollut millään tavalla riitautettu sen ratkaistavana olleessa asiassa ja josta ei lisäksi ollut käyty lainkaan kontradiktorista keskustelua asianosaisten kesken. Katson, että oikeusvoimaperiaatteen tällainen tulkinta on oikeudellinen virhe, koska se rikkoo oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin olennaisia menettelytakeita ja erityisesti kontradiktorista periaatetta.

134. Voidaanko nimittäin kohtuullisesti katsoa oikeusvoiman ulottuvan perusteluun, joka koskee oikeuskäsittelyyn liittyviä perustavanlaatuisia oikeuksia, kun asianosaiset eivät ole siitä edes keskustelleet?

135. Kontradiktorinen periaate on yhteisön oikeuden perusperiaate, [52] joka koskee puolustautumisoikeuksien ja oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kunnioittamista. Se taataan yhtäältä perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja toisaalta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa.

136. Yhteisöjen tuomioistuin vahvisti periaatteen merkityksen ja rajat asiassa komissio vastaan Irlanti ym. 2.12.2009 antamassaan tuomiossa. [53] Kontradiktorista periaatetta sovelletaan kaikkiin menettelyihin, jotka voivat johtaa unionin toimielimen päätökseen, joka vaikuttaa huomattavasti tietyn henkilön etuihin. Näin ollen sitä sovelletaan unionin tuomioistuimissa. Siitä voivat lisäksi hyötyä kaikki oikeusriidan asianosaiset, niin yksityishenkilöt kuin jäsenvaltiot tai toimielimetkin.

137. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan kontradiktorinen periaate antaa oikeudenkäynnin kullekin asianosaiselle oikeuden tutustua seikkoihin, joihin tuomioistuin aikoo perustaa ratkaisunsa, ja käsitellä niitä. Tämä mahdollistaa tuomioistuimen paremman tiedonsaannin. Se, että asianosaiset voivat käsitellä kaikkia seikkoja, jotka voivat vaikuttaa oikeusriidan ratkaisuun, antaa tuomioistuimelle mahdollisuuden ratkaista asian täysin puolueettomasti ja täysin tietoisena tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista. Se mahdollistaa myös luottamuksen, jota oikeussubjektien on pystyttävä tuntemaan lainkäyttöelinten toimintaa kohtaan. Tämä luottamus tarkoittaa, että asianosaisilla on varmuus siitä, että ne ovat voineet tuoda esiin kaikki seikat, joiden perusteella tuomioistuin on tehnyt ratkaisunsa.

52 – Asia C-413/06, Bertelsmann ja Sony Corporation of America v. Impala, tuomio 10.7.2008 (Kok., s. I-4951, 61 kohta).

53 – Asia C-89/08 P, Kok., s. I-11245, tuomion 50–59 kohta. Kyseisen periaatteen sisältöä on kuvattu asiaa koskevan ratkaisuehdotukseni 87–107 kohdassa.

138. Tämä oikeuskäytäntö on yhdenmukainen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeutta kontradiktoriseen menettelyyn koskevan tulkinnan kanssa. Se on osa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, ja koska ihmisoikeussopimuksella pyritään takaamaan konkreettisia ja tehokkaita oikeuksia, siinä velvoitetaan tuomioistuimet tutkimaan tehokkaasti asianosaisten perusteet, perustelut ja todisteet.

139. Kontradiktorinen periaate ei pelkästään takaa kaikille asianosaisille oikeutta tutustua todisteisiin ja tuomioistuimessa esitettyihin huomautuksiin ja käsitellä niitä. Se merkitsee myös, kuten yhteisöjen tuomioistuin on nimenomaisesti todennut edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Irlanti ym., ”asianosaisten oikeutta tutustua oikeudellisiin perusteisiin, jotka tuomioistuin on ottanut huomioon omasta aloitteestaan ja joihin se aikoo perustaa ratkaisunsa, ja keskustella niistä”. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan oikeuteen liittyvien vaatimusten täyttämiseksi asianosaisten on saatava tieto sellaisista tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista, jotka ovat oikeudenkäyntimenettelyn tuloksen kannalta ratkaisevia, ja niillä on oltava tilaisuus keskustella näistä kontradiktorisesti. Unionin tuomioistuimien työjärjestyksissä säädetyn kaltaisia erityistapauksia lukuun ottamatta tuomioistuimet eivät siis voi perustaa ratkaisuaan oikeudelliseen perusteeseen, joka on otettu huomioon omasta aloitteesta, vaikka se kuuluisikin oikeusjärjestyksen perusteisiin, jolleivät ne ole kehottaneet asianosaisia ensin esittämään huomautuksiaan kyseisestä perusteesta.

140. Yhteisöjen tuomioistuin päätteli tämän velvoitteen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä, jonka mukaan tuomioistuimien on noudatettava itse kontradiktorista periaatetta etenkin silloin, kun ne ratkaisevat oikeusriidan omasta aloitteestaan huomioon ottamansa perusteen nojalla. [54]

141. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa käy edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vastaan komissio annetun tuomion 62 kohdasta selvästi ilmi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut huomioon komission toteuttaman vastuun siirron laillisuuden omasta aloitteestaan. [55] Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nimittäin toteaa valituksenalaisen tuomion 114 kohdan viimeisessä luetelmakohdassa, 23.7.1997 annetun ilmoituksen pätevyyden toteaminen oli välttämätön edellytys päätelmälle, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia oli rikottu.

142. Tästä seikasta ei kuitenkaan käyty mitään todellista keskustelua asianosaisten kesken. Yhtäältä kyse ei ollut riidanalaisesta seikasta, jonka asianosaiset olisivat antaneet tuomioistuimen ratkaistavaksi. Asianosaiset eivät siis keskustelleet siitä. Toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei pyytänyt asianosaisia esittämään huomautuksiaan

54 – Em. asia komissio v. Irlanti, tuomion 54 kohta.

55 – Kyseisessä kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, ”ettei ole kiistetty, että komissiolla oli [TKS:n] 23.7.1997 antama ilmoitus huomioon ottaen poikkeuksellisesti oikeus katsoa [TKS:n] olevan vastuussa siitä kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta, johon Thyssen Stahlin oli katsottu syyllistyneen [ja että] on katsottava, että tällainen ilmoitus, joka vastaa erityisesti juuri yrityskeskittymiin liittyviä taloudellisia näkökohtia, merkitsee [tällaista siirtoa]”.

otettuaan kyseisen oikeudellisen kysymyksen omasta aloitteestaan huomioon.

143. Vastuun siirtymisen laillisuus oli kuitenkin ratkaiseva seikka oikeudenkäynnin lopputuloksen kannalta. Sen ratkaiseminen ei myöskään ollut itsestään selvää. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vastaan komissio antamassa tuomiossa ja yhteisöjen tuomioistuimen muutoksenhakuasteessa käyttämät sanamuodot osoittavat, että vastuun siirron laillisuus oli ja on edelleen vakavasti kyseenalainen.

144. Ensinnäkään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei esitä kyseisen tuomion 62 kohdassa vakuuttavaa selitystä niistä syistä, joiden vuoksi tässä asiassa oli syytä poiketa seuraamusten henkilökohtaisuuden periaatteesta. Vaikka se viittaakin väitettyjen ”juuri yrityskeskittymiin liittyvien taloudellisten näkökohtien” olemassaoloon perustellakseen poikkeuksellisesti tällaisen vastuun siirron, perustelu vaikuttaa mielestäni liian epämääräiseltä, jotta asia voitiin ratkaista toiminnan syyksi lukemisen osalta toisin kuin yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä.

145. Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi myös selvästi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen samassa 62 kohdassa esittämän päätelmän poikkeuksellisten seikkojen olemassaolosta. Eikö oikeusvoima, siinä määrin kuin se on oikeuden perustavanlaatuinen periaate sekä varmuuden ja vakauden takaaja, edellytä, että oikeusvoiman ulottuvuus voidaan määrittää yksiselitteisesti ja varmasti? Tosiasiassa yhteisöjen tuomioistuinta ei ole missään vaiheessa pyydetty ratkaisemaan tällaisen ilmoituksen laillisuutta.

146. Koska siis kontradiktorista keskustelua ei ole käyty eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole antanut vakuuttavaa selitystä ja kun otetaan huomioon myös yhteisöjen tuomioistuimen hylkäävä kanta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voinut laillisesti katsoa, että yhteisöjen tuomioistuimet olisivat jo ratkaisseet lopullisesti 23.7.1997 tehtyyn ilmoitukseen ja siihen liittyvään vastuun siirtoon liittyvät kysymykset.

147. Kolmanneksi katson, että jättäessään TKS:n perusteen tutkimatta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin rikkoi asianosaisten välisen tasapainon ja saattoi kantajan selvästi epäedullisempaan asemaan kuin komission.

148. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti kaikilla asianosaisilla on oikeus esittää kantansa tasapuolisesti ilman että menettely tarjoaa erityistä etua yhdelle asianosaiselle.[56] Tämä sisältyy oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan oikeuteen.

56 – Ks. asia Ernst ym. v. Belgia, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 15.7.2003, 60 kohta.

149. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisessa tuomiossa valitsema ratkaisu johtaa kuitenkin siihen, ettei TKS enää voi asettaa kyseenalaiseksi 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen ja siihen liittyneen vastuun siirron laillisuutta, vaikkei sitä ole missään vaiheessa edes kuultu tästä asiasta. TKS:llä ei ollut mahdollisuutta esittää huomautuksiaan alkuperäistä päätöstä vastaan aloitetun menettelyn yhteydessä, ja sitten sen peruste jätetään tutkimatta oikeusvoiman nojalla. Komission osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin puolestaan katsoi täysin ilman kontradiktorista keskustelua, että komissiolla oli poikkeuksellisesti oikeus käyttää tätä ilmoitusta perusteena, ja hylkäsi sitten TKS:n valituksen oikeusvoimaperiaatteen nojalla. Minusta tällainen arviointi voi antaa vaikutelman, että tilanne on epätasapainoinen komission eduksi.

150. Edellä esitettyjen näkökohtien perusteella katson ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioidessaan, että yhteisöjen tuomioistuin oli lopullisesti ratkaissut vastuun siirron laillisuutta koskevan kysymyksen, tulkinneen väärin yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio antamaa tuomiota ja lisäksi rikkonut oikeusvoimaperiaatetta. Näin toimiessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös vienyt TKS:ltä oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

151. Ehdotan näin ollen, että unionin tuomioistuin toteaa TKS:n toisen valitusperusteen perustelluksi ja kumoaa valituksenalaisen tuomion.

D *Seuraukset valituksenalaisen tuomion kumoamisesta*

152. Jos valituksenalainen tuomio kumotaan, Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan mukaan unionin tuomioistuin voi joko palauttaa asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi tai ratkaista asian itse, jos asia on ratkaisukelpoinen.

153. Nyt käsiteltävänä oleva riita-asia koskee komission vireille panemia menettelyjä Thyssenin 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana toteuttaman rikkomisen vuoksi. Riidanalaisen päätöksen ainoana tavoitteena on lukea 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen perusteella TKS:n syyksi vastuu Thyssenin kilpailunvastaisista menettelyistä ja määrätä sille näin ollen sakkoa.

154. Aluksi on selvitettävä, oliko komissiolla laillinen oikeus siirtää Thyssenin tekemä rikkomus TKS:n vastuulle 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen perusteella.

155. Jos – kuten uskon – komissiolla ei ollut oikeutta toimia näin, on pohdittava, oliko sillä vanhentumissääntöjen perusteella laillinen oikeus ryhtyä toimiin Thysseniä vastaan tämän 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana toteuttamien toimien vuoksi.

156. Näistä kahdesta kysymyksestä käytiin kontradiktorinen keskustelu unionin tuomioistuimessa. Näin ollen katson, että riita-asia on näiden kahden kohdan osalta ratkaisukelpoinen.

157. Ehdotan näin ollen, että unionin tuomioistuin tutkii TKS:n ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämät neljännen ja seitsemännen kumoamisperusteen.

1. Thyssenin toteuttaman rikkomisen lukeminen TKS:n syyksi

a) Asianosaisten lausumat [57]

158. Neljännen kumoamisperusteensa yhteydessä TKS kiistää Thyssenin toteuttaman rikkomisen TKS:n syyksi lukemisen laillisuuden. Se väittää, että 23.7.1997 tehty ilmoitus ei oikeuta komissiota tällaiseen syyksi lukemiseen. TKS perustaa väitteensä toisaalta unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan oikeudellisen seuraannon yhteydessä seuraajaa ei voida katsoa vastuulliseksi edeltäjänsä toteuttamista toimista, jos edeltäjä on edelleen olemassa. Toisaalta TKS palauttaa mieleen yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio antaman tuomion 88 kohdassa esitetyt lausumat, joiden mukaan TKS ei ole Thyssenin taloudellinen seuraaja ja että toiminnan yhtenäisyys näiden kahden yrityksen välillä tai TKS:n hallinnollisen menettelyn aikana esittämät ilmoitukset eivät riitä oikeuttamaan syyksi lukemista. TKS vetoaa vielä jus publicum privatorum pactis mutari non potest -periaatteeseen ja väittää, että 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen kaltaisella erityisellä sopimuksella ei voida muuttaa julkisoikeuden eikä etenkään rikosoikeuden soveltamiseen liittyviä oikeudellisia seuraamuksia.

b) Arviointini asiasta

159. Komissio kiistää nämä väitteet. Alkuperäistä päätöstä vastaan aloitetun menettelyn aikana esittämiensä huomautusten mukaisesti komissio totesi uudelleen istunnossa, että kyseisessä tapauksessa oli kyse taloudellisesta seuraannosta. Lisäksi se katsoi, ettei ole mitään oikeudellista estettä sille, että se ottaa huomioon tällaisen ilmoituksen, jonka TKS on vapaaehtoisesti ja tietoisesti esittänyt, lukeakseen TKS:n syyksi Thyssenin kilpailunvastaisen toiminnan.

160. En ole samaa mieltä komission lausumista.

57 – Asianosaisten lausumien laajemmasta esittelystä ks. valituksenalaisen tuomion 105–109 kohta.

161. Katsoessaan TKS:n vastuulliseksi Thyssen tekemästä rikkomisesta komissio rikkoi yksilöllisen vastuun periaatetta ja siihen välittömästi liittyvää seuraamusten henkilökohtaisuuden periaatetta, johon laittomista kilpailunrajoituksista vastuuseen joutuminen perustuu. [58]

162. Nämä periaatteet ovat rikosoikeuden perustavaa laatua olevia takeita. Yksilöllisen vastuun periaatteen mukaisesti kukaan ei ole vastuussa kuin omista teoistaan. Seuraamusten henkilökohtaisuuden periaatteen mukaan henkilö ei voi kärsiä rangaistusta syyllisen puolesta. Nämä periaatteet ovat siis esteenä sellaisen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön vastuun syntymiselle, joka ei ole syyllistynyt tai osallistunut rikkomiseen, ja rajoittavat näin myös viranomaisten rankaisemisvallan käyttöä. Ne rajoittavat myös yksityishenkilöiden toimintaa, sillä he eivät voi virheellisesti tunnustautua syyllisiksi toisen tekemään rikkomiseen.

163. Kuten jo totesin, yhteisöjen tuomioistuin hyväksyi yksilöllisen vastuun periaatteen soveltamisen kilpailusääntöihin edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Anic Partecipazioni. Kyseisessä asiassa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kun otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, kilpailusääntöjen rikkomisiin liittyvä vastuu on yrityskohtaista. [59] Yhteisöjen tuomioistuin oli jo edellä mainitussa asiassa Hüls vastaan komissio soveltanut syyttömyysolettamaa. [60] Tämän vuoksi en ymmärrä, kuinka tämän periaatteen mukaista voisi olla, että tuomittaisiin virheellisesti syylliseksi tunnustautunut henkilö.

164. Näin ollen tilanteessa, jossa taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, on kyseisen yksikön toiminnasta vastaavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön vastattava toimiensa seurauksista, vaikka rikkomisen toteamispäätöksen tekohetkellä yrityksen toiminnasta vastaaminen olisi siirretty toisen henkilön vastuulle. [61] Niin kauan kuin rikkomisajankohtana yritystä johtanut oikeushenkilö on olemassa, vastuu kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä yrityksen toiminnasta seuraa tätä oikeushenkilöä, vaikka ne aineelliset tekijät ja henkilöstö, jotka olivat mukana kilpailusääntöjen rikkomisessa, on kilpailusääntöjen rikkomisen jälkeen luovutettu kolmansille. [62]

58 – Ks. em. asia Akzo Nobel v. komissio, tuomion 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

59 – Tuomion 78 kohta.

60 – Tuomion 150 kohta.

61 – Ks. asia C-248/98 P, KNP BT v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok., s. I-9641, 71 kohta); asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok., s. I-9693, 78 kohta); asia C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok., s. I-9925, 37 kohta); asia C-297/98 P, SCA Holding v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok., s. I-10101, 25 kohta) ja asia C-280/06, ETI ym., tuomio 11.12.2007 (Kok., s. I-10893, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

62 – Ks. mm. em. asia SCA Holding v. komissio, tuomion 25 kohta.

165. Kilpailun kaltaisella alalla viranomaiset joutuvat tulkitsemaan monimutkaisia ja vilpillisiä toimia, joihin on ryhdytty tekojen toteuttajan peittelemiseksi tai identiteetin muuttamiseksi (yritykset voisivat välttää seuraamukset jo pelkästään muuttamalla identiteettiään uudelleenjärjestelyillä, luovutuksilla tai muilla oikeudellisilla tai organisatorisilla muutoksilla [63]). Torjuakseen sen, että yritykset välttävät komission määräämät seuraamukset, ja taatakseen kilpailusääntöjen tehokkaan täytäntöönpanon unionin tuomioistuin sallii tiukasti sen, että vastuu yrityksen kilpailunvastaisista menettelyistä voidaan siirtää toiselle yritykselle kahdessa eri tilanteessa: ensinnäkin kun kyseiset yritykset kuuluvat konserniin (mikä ei tässä tapauksessa tule kyseeseen) ja toiseksi kun uusi yritys jatkaa tekoihin syyllistyneen toimintaa siten, että ensimmäisen ja toisen yrityksen välillä täyttyy ”taloudellisen jatkuvuuden” kriteeri. [64]

166. Taloudellisen jatkuvuuden kriteeriä voidaan kuitenkin soveltaa ainoastaan siinä tapauksessa, että yrityksen toiminnasta vastuussa ollut oikeushenkilö on oikeudellisesti tai taloudellisesti lakannut olemasta kilpailusääntöjen rikkomisen jälkeen. [65] Ongelman ydin onkin juuri tässä.

167. Vaikka liiketoiminta, jonka yhteydessä Thyssen syyllistyi rikkomiseen, on luovutettu TKS:lle 1.1.1995 alkaen, Thyssenin oikeudellinen olemassaolo ei hävinnyt, vaan se jatkoi taloudellista toimintaansa toisilla aloilla ilman minkäänlaista rakenteellista yhteyttä TKS:n kanssa. Kuten komissio on riidanalaisen päätöksen kymmenennessä perustelukappaleessa todennut, Thyssenin olemassaolo jatkui päätöksentekohetkellä 20.12.2006. Kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp vastaan komissio antamansa tuomion 88 kohdassa, kyse ei siis ole kahden yrityksen välisestä taloudellisesta seuraannosta. Thyssenin oli näin ollen katsottava olevan vastuussa kaikesta toiminnasta, johon se oli osallistunut ennen liiketoimintansa siirtoa TKS:lle 1.1.1995. Tällainen oli komission ensimmäinen aikomus, koska se osoitti 24.4.1997 erilliset väitetiedoksiannot TKS:lle ja Thyssenille. Molemmat yritykset myös vastasivat siihen erikseen.

63 – Tällaisessa tilanteessa oikeuskäytännön mukaan tavoite, joka koskee kilpailusääntöjen vastaisesta käyttäytymisestä rankaisemista sekä tällaisen käyttäytymisen toistumisen ehkäisemistä, vaarantuisi (ks. em. asia ETI ym., 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

64 – Ks. yhdistetyt asiat 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975 (Kok., s. 1663, 84 kohta); asia 29/83 ja 30/83, Compagnie royale asturienne des mines et Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984 (Kok., s. 1679, 9 kohta) ja em. asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 145 kohta.

65 – Ks. em. asia ETI ym. tuomion 40 kohta. Ks. myös em. asia komissio v. Anic Partecipazioni, jossa yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi tällä perusteella rangaistavasta toiminnasta syytetyn yrityksen esittämän väitteen, jolla tämä pyrki välttämään kaiken vastuun ja jonka mukaan tämä oli luovuttanut toiselle yritykselle toimintansa, jonka yhteydessä se oli syyllistynyt rikkomiseen, josta sitä syytettiin (145 kohta). Asiassa oli kyse tapauksesta, jossa yksi olemassa oleva ja toimiva yritys oli yksinkertaisesti luovuttanut osan toiminnastaan toiselle, eikä näiden yritysten välillä ollut rakenteellista yhteyttä.

168. Näin ollen komissio ei voi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa poiketa yksilöllisen vastuun periaatteesta lukemalla TKS:n syyksi kilpailusääntöjen vastaisen menettelyn, johon Thyssen syyllistyi 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana.

169. Riidanalaisessa päätöksessä sivuutetaan siis yksilöllisen vastuun periaate ja jätetään huomiotta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenevä ratkaiseva seikka, taloudellisen jatkuvuuden puuttuminen TKS:n ja Thyssenin välillä.

170. Komissio ei voi myöskään poiketa perustellusti kilpailuoikeuden sääntöjen noudattamisesta 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen perusteella.

171. Näin toimiessaan komissio tulkitsee väärin kyseisten sääntöjen luonnetta ja poikkeaa sille näiden perusteella kuuluvasta tehtävästä. Kyseiset säännöt kuuluvat oikeusjärjestyksen perusteisiin. Yhtäältä ne auttavat varmistamaan terveen ja tehokkaan kilpailun yhteismarkkinoilla estämällä kilpailunvastaiset sopimukset ja edistävät näin osaltaan unionille osoitettujen tehtävien täyttämistä. Toisaalta ne auttavat valvomaan kuluttajan hyvinvointia suojaamalla tätä tietyiltä yritysten menettelytavoilta. Tältä osin on kyse pakottavista oikeussäännöistä, joita kaikkien on noudatettava ja joita asianosaiset eivät voi kiertää erityisin sopimuksin.

172. Tästä muistutan kuitenkin, että on ensisijaisesti komission tehtävä valvoa EY 81 artiklassa vahvistettujen periaatteiden soveltamista.[66] Se ei siis voi hyväksyä 23.7.1997 tehdyn ilmoituksen kaltaista yksipuolista ilmoitusta, mikä johtaisi kilpailunvastaisista toimista vastuuseen saattamisen säännöistä ja periaatteista poikkeamiseen. Se ei myöskään voi hyväksyä ilmoitusta, jossa yritys virheellisesti tunnustautuu syylliseksi toisen tekemään rikkomiseen.

173. Näin ollen katson edellä esitettyjen näkökohtien perusteella, että riidanalaisessa päätöksessä on rikottu yksilöllisen vastuun periaatetta siltä osin, kuin on kyse Thyssenin 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana toteuttaman rikkomisen syyksi lukemisesta.

174. Katson siis, että riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 2 kohta, jossa kyseinen rikkominen luetaan TKS:n syyksi, on kumottava.

175. Rikkominen, josta Thysseniä syytettiin, on tuotu esiin ja Thysseniä on kuultu, koska

66 – Ks. SEUT 105 artiklan 1 kohta.

komissio osoitti Thyssenille 24.4.1997 erillisen väitetiedoksiannon, johon Thyssen vastasi erikseen. Kuten riidanalaisen päätöksen 13 perustelukappaleesta käy ilmi, Thyssen vastasi väitetiedoksiantoon omissa nimissään.

176. Nyt on kyse siitä, voiko komissio edelleen määrätä Thyssenille sakkoa sen kilpailunvastaisista menettelyistä, joihin se syyllistyi 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana riidanalaisen päätöksen 1 kohdassa mainitulla tavalla.

2. Komission vallan määrätä sakkoa Thyssenin toteuttamasta rikkomisesta vanhentuminen

177. Seitsemännen kumoamisperusteensa yhteydessä TKS väittää, että Thyssenin rikkomus on vanhentunut vuonna 1999 tai viimeistään vuonna 2003. Se väittää erityisesti, ettei vanhentumisaika ole katkennut tai keskeytynyt, koska Thyssen ei osallistunut alkuperäistä päätöstä vastaan käynnistettyyn menettelyyn. Lisäksi se väittää, että koska sitä moitittiin Thyssenin tekemästä rikkomuksesta, sille voidaan määrätä seuraamus vain siltä osin, kuin se voitiin määrätä sen oikeudelliselle edeltäjälle eli Thyssenille.

178. Komissio vaatii, että tämä valitusperuste hylätään. [67]

179. Tosiseikkojen perusteella valitusperusteen tarkasteleminen on riippuvainen vanhentumissääntöjen tulkinnasta ja erityisesti päätöksen N:o 715/78 2 ja 3 artiklassa sekä asetuksen N:o 1/2003 25 artiklassa tarkoitettujen vanhentumisen keskeytymistä koskevien sääntöjen tulkinnasta. Selkeyden vuoksi ja ottaen huomioon kyseisten säännösten sanamuotojen identtisyyden viittaan yksinomaan asetuksen N:o 1/2003 säännöksiin.

180. Esiin nousee kaksi kysymystä.

181. Ensimmäinen kysymys koskee keskeytymisen ulottuvuutta. On kyse siitä, onko kanteen nostamisella unionin tuomioistuimissa suhteellinen vaikutus, jolloin vanhentumisajan keskeytyminen koko menettelyn ajaksi pätee vain kantajana olevan yrityksen suhteen, tai onko sillä kaikkiin kohdistuva vaikutus, jolloin vanhentumisajan kulumisen pysähtyminen koko menettelyn ajaksi pätee suhteessa kaikkiin rikkomiseen

67 – Asianosaisten lausumien laajemmasta esittelystä ks. valituksenalaisen tuomion 193–198 kohta.

osallisiin yrityksiin riippumatta siitä, ovatko ne nostaneet kanteen vai eivät. Päinvastoin kuin vanhentumisajan katkeamisesta on nimenomaisesti säädetty, asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdassa ei oteta kantaa tähän asiaan.

182. Kysymys on sama kuin kysymys, joka nousee esille ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa ArcelorMittal Luxembourg ym. vastaan komissio antamaa tuomiota koskevassa muutoksenhaussa. Mainittu tuomioistuin katsoi tuomiossa, että asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdassa tarkoitettu vanhentumisajan keskeytyminen pätee vain kantajana olevan yrityksen suhteen. [68] Unionin tuomioistuimen on ratkaistava tämä kysymys ensimmäistä kertaa.

183. Toinen kysymys koskee kumoamistuomion vaikutusta. On kyse siitä, katsotaanko komission päätöksen kumoamisen oikeudenkäynnin päätteeksi jälkikäteen mitätöineen vanhentumisajan keskeytymisen samoin kuin johtaneen itse päätöksenkin mitättömyyteen. Yhteisöjen tuomioistuin vastasi tähän kieltävästi yhdistetyissä asioissa Limburgse Vinyl Maatschappij ym. vastaan komissio 15.10.2002 antamassaan tuomiossa. [69]

184. Jäljempänä esitettävistä syistä en ole samaa mieltä sen paremmin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa ArcelorMittal Luxembourg ym. vastaan komissio antamassa tuomiossa valitusta kannasta kuin yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Limburgse Vinyl Maatschappij ym. vastaan komissio antamassa tuomiossa omaksutusta kannasta. Itse asiassa tällainen vanhentumissääntöjen tulkinta yhdistettynä vanhentumisajan katkaiseviin moninaisiin toimiin ja menettelyjen kestoon veisi varsinaiselta vanhentumisperiaatteelta merkityksen.

185. Nyt tarkasteltavana oleva asia on tältä osin kuvaava, koska viidentoista vuoden kuluttua rikkomisen päättymisestä Thyssen ei vieläkään ole saanut ratkaisua asiaan. Tämä on seurausta lukuisista vanhentumisen katkaisevista toimista (joita on kuusi), alkuperäisen päätöksen kumoamisesta TKS:n osalta sekä vanhentumisen

68 – Tuomion 151–158 kohta. Perustellakseen päättelyään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti seuraavat perusteet. Vanhentumisajan keskeytymistä, joka muodostaa poikkeuksen viiden vuoden vanhentumisajan periaatteeseen, on tulkittava suppeasti. Koska vanhentumisajan keskeytyminen koskee tilannetta, jossa komissio on jo tehnyt päätöksen, siihen ei ole enää tässä vaiheessa tarpeen liittää kaikkiin kohdistuvaa vaikutusta. Lopuksi yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-310/97 P, komissio v. AssiDomän Kraft Products ym., 14.9.1999 antaman tuomion (Kok., s. I-5363) mukaan oikeudenkäyntien asianosaisia koskeva vaikutus ja ne seuraukset, jotka yhteisöjen tuomioistuin on liittänyt tähän, estävät lähtökohtaisesti sen, että riidanalaisen päätöksen adressaattina olevan yhden yrityksen nostamalla kanteella olisi mitään vaikutusta muiden adressaattien tilanteeseen.

69 – Yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P (Kok., s. I-8375, 142–157 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen osalta ks. erityisesti yhdistetyt asiat T-22/02 ja T-23/02, Sumitomo Chemical ja Sumika Fine Chemicals v. komissio, tuomio 6.10.2005 (Kok., s. II-4065, 80–102 kohta) ja em. asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 151–158 kohta, josta muistutan, että valitus on vireillä (yhdistetyt asiat C-201/09 P ja C-216/09 P).

keskeytymisestä yhdeksitoista vuodeksi.[70] Niin yllättävältä kuin se voikin vaikuttaa, asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 5 kohdassa säädetty kymmenen vuoden vanhentumisaika ei ole vieläkään päättynyt. Se päättyy huhtikuussa 2016, toisin sanoen 21 vuotta rikkomisen loppumisen jälkeen.

a) Alustavat huomautukset

186. Ennen näiden kysymysten tarkastelua on tarpeen palauttaa mieleen vanhentumissääntöjen luonne ja ulottuvuus kilpailualan oikeudenkäynnin yhteydessä.

187. Viranomaisten toimintaoikeuden vanhentuminen on yleinen ja perustavaa laatua oleva oikeusperiaate. Se voidaan määrittää syyksi, joka johtaa viranomaistoimien päättymiseen rikkomisesta kuluneen ajanjakson päättymisen vuoksi. Sitä sovelletaan periaatteessa kaikkiin rikkomuksiin, myös kaikkein vakavimpiin, poikkeuksena ainoastaan ihmisyyttä vastaan tehdyt rikokset, jotka kansainvälisten vaatimusten mukaisesti on julistettu vanhentumattomiksi. Vanhentumisajan päätyttyä viranomaistoimista luovutaan eikä rikkomiseen osallistuneita vastaan enää voida toimia.

188. Vanhentumisella pyritään luomaan yhteiskuntarauha ja turvaamaan oikeusvarmuus. Yhteisöjen tuomioistuin onkin yhdistetyissä asioissa Falck ja Acciaierie di Bolzano vastaan komissio 24.9.2002 antamassaan tuomiossa[71] vahvistanut vanhentumisesta, että ”oikeusvarmuutta koskevasta perustavanlaatuisesta vaatimuksesta johtuu, ettei komissio voi loputtomiin viivyttää sakkojen määräämistä koskevan toimivaltansa käyttöä” ja että jotta vanhentumisaika voisi täyttää tehtävänsä, se on vahvistettava etukäteen.[72] Vanhentumiselle on perinteisesti esitetty useita perusteluja. Ensinnäkin rankaiseminen menettää ajan myötä tarkoituksensa, koska rikkomisen yleiselle järjestykselle aiheuttama haitta häviää vähitellen. Toiseksi kyseisten henkilöiden ja yritysten etujen suojaamisen kannalta rikkomisen todisteita on vaikeampi säilyttää tai esittää tietyn ajan kuluttua. Lisäksi vanhentuminen ennen kaikkea mahdollistaa

70 – Thyssen lopetti rikkomisen 1.1.1995. Vanhentumisaika katkesi sen osalta, kuten kaikkien järjestelyyn osallistuneiden yritysten osalta, 24.4.1997 väitetiedoksiannon toimittamisen vuoksi sekä 21.1.1998, jolloin alkuperäinen päätös tehtiin. Vanhentumisaika jatkui 11.3.1998 saakka, toisin sanoen noin puolitoista kuukautta, eli siihen asti kun TKS nosti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kumoamiskanteen. Vanhentuminen oli keskeytyneenä 13.12.2001 asti, jolloin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi tuomion em. yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, toisin sanoen seitsemän vuotta ja kaksi kuukautta. Vanhentumisaika katkesi uudelleen 5.4.2006 uuden väitetiedoksiannon toimittamisen ja 20.12.2006 riidanalaisen päätöksen tiedoksiannon vuoksi. Vanhentumisaika on siis jatkunut 20.12.2006 ja 6.2.2007 välisenä aikana, kunnes TKS nosti kumoamiskanteen riidanalaista päätöstä vastaan, toisin sanoen noin puolitoista kuukautta. Vanhentumisaika keskeytyi jälleen kanteen nostamisen ja 1.7.2009 väliseksi ajaksi; ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi 1.7.2009 valituksenalaisen tuomion, eli keskeytys kesti kaksi vuotta ja viisi kuukautta. Vanhentumisaika jatkui jälleen viimeksi mainitun päivän ja tämän muutoksenhaun vireillepanon 2.9.2009 välisenä aikana, siis kaksi kuukautta. Viimeksi mainitusta päivämäärästä tähän saakka vanhentumisaika on ollut keskeytyneenä noin vuoden.

71 – Yhdistetyt asiat C-74/00 P ja C-75/00 P (Kok., s. I-7869).

72 – Tuomion 139 ja 140 kohta. Ks. myös yhdistetyt asiat C-172/01 P, C-175/01 P, C-176/01 P ja C-180/01 P, International Power ym. v. NALOO, tuomio 2.10.2003 (Kok., s. I-11421, 106 ja 107 kohta).

seuraukset viranomaisten toimimattomuudesta, laiminlyönnistä tai huolimattomuudesta ja edistää rikkomiseen syyllistyneiden tuomitsemista kohtuullisessa ajassa.

189. Kilpailuoikeuden rikkomisessa vanhentumisaika päättyy asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti viiden vuoden kuluttua päivästä, jona rikkominen on päättynyt. Asetuksen 25 artiklan 3 kohdan mukaan kaikki komission suorittamat toimet rikkomisen tutkinnan tai rikkomista koskevan menettelyn aloittamiseksi kuitenkin katkaisevat vanhentumisajan. Katkaiseminen mitätöi taannehtivasti jo kuluneen määräajan ja merkitsee uuden määräajan alkua. Lisäksi kyseisen asetuksen 25 artiklan 6 kohdan mukaan vanhentumisaika voi keskeytyä ajaksi, jonka oikeudenkäynti on vireillä. Tässä tapauksessa vanhentumisajan kuluminen pysähtyy hetkellisesti.

190. Lopuksi unionin lainsäätäjä on säätänyt asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 5 kohdassa, että vanhentumisaika päättyy viimeistään, kun kymmenen vuotta on kulunut komission määräämättä sakkoa. Lisäksi säädetään kuitenkin, että määräaika pitenee ajalla, jonka vanhentuminen on ollut keskeytettynä.

b) Ensimmäinen kysymys, joka koskee vanhentumisen keskeytymisen suhteellista tai ehdotonta vaikutusta

191. Ensinnäkin katson, että vanhentumisajan kulumisen pysähtymisen menettelyn ajaksi on pädettävä suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallisiin yrityksiin riippumatta siitä, ovatko ne nostaneet kanteen vai eivät.

192. En siis ole samaa mieltä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa ArcelorMittal Luxembourg ym. vastaan komissio antamassa tuomiossa omaksutusta kannasta, jonka mukaan vanhentumisajan kulumisen pysähtyminen pätee vain kantajana olevan yrityksen suhteen, ja katson näin kahdesta syystä.

193. Ensinnäkään tässä kannassa ei oteta huomioon vanhentumisen objektiivisuutta. Vanhentuminen liittyy nimittäin yksinomaan tosiseikkoihin. Se ei ole riippuvainen kyseisistä henkilöistä. Kun siis komission mahdollisuus aloittaa toimia päättyy vanhentumisen vaikutuksesta, päättyminen koskee kaikkia kyseisiä seikkoja ja kaikkia asianosaisia.

194. Vanhentumisajan katkaisemisesta on todettava, että tämä päätelmä käy hyvin selvästi ilmi asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 4 kohdasta, koska siinä todetaan, että ”vanhentumisaika [katkeaa] suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallisiin yrityksiin tai yritysten yhteenliittymiin”. Kyseisen asetuksen 25 artiklan 6 kohdan vanhentumisajan keskeytymistä

koskeva sanamuoto on yleisempi, eikä siinä täsmennetä tätä seikkaa. Koska sanamuodossa ei mainita asiasta mitään, vanhentumisajan keskeytymisen ja katkeamisen aiheuttamien vaikutusten on kuitenkin oltava samat. Molemmat ovat poikkeuksia vanhentumissäännöistä. Koska vanhentuminen on objektiivista, molempia on siis sovellettava itse tosiseikkoihin. Tämä on sitäkin tärkeämpää, kun kyse on monimutkaisesta, jatketusta ja erityisesti kollektiivisesta rikkomisesta.

195. Toiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valitsemalla ratkaisulla on haitallinen vaikutus. Keskeyttämisen suhteellinen vaikutus voi tosiasiallisesti johtaa siihen, ettei komissio enää voi aloittaa toimia virheellisesti menettelyn ulkopuolelle jätettyä yritystä vastaan, koska oikeus näihin toimiin saattaa olla vanhentunut.

196. En siis näe mitään syytä ottaa käyttöön keinotekoiselta vaikuttavaa erottelua keskeytymisen ja katkeamisen vaikutusten kesken rikkomiseen osallistuneiden yritysten osalta.

197. Asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdan soveltamiseksi tässä asiassa ehdotan siis, että unionin tuomioistuin katsoo, että vanhentumisajan keskeytymisen oikeudenkäynnin ajaksi on pädettävä suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallisiin yrityksiin riippumatta siitä, ovatko ne nostaneet kanteen vai eivät.

c) Toinen kysymys, joka koskee vanhentumisajan laskemisesta tehdyn päätöksen kumoavan tuomion vaikutuksia

198. Kuten olen todennut, yhteisöjen tuomioistuimelle esitettiin jo kysymys, joka koskee vanhentumisajan laskemisesta tehdyn päätöksen kumoavan tuomion vaikutuksia, edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Limburgse Vinyl Maatschappij ym. vastaan komissio, joka koski polyvinyylikloridialan kilpailunvastaista yhteisjärjestelyä. Kyseisen asian tosiseikat ovat suhteellisen samanlaisia kuin nyt esillä olevassa asiassa, koska unionin tuomioistuin kumosi komission ensimmäisen langettavan päätöksen, jonka jälkeen yritykset vetosivat vanhentumiseen.

199. Kyseisessä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi kantajien perustelun, jonka mukaan kyseisen päätöksen kumoamisen on katsottava jälkikäteen mitätöineen vanhentumisajan pysähtymisen samoin kuin itse päätöksenkin. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi,

että tällainen tulkinta tekisi vanhentumisen keskeytymistä koskevasta säännöstä merkityksettömän, koska sen mukaan ”vanhentumisajan pysähtyminen on perusteltua juuri siitä syystä, että asia on kanteen johdosta vireillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tai yhteisöjen tuomioistuimessa, eikä niiden päätelmien takia, joita nämä tuomioistuimet tekevät tuomiossaan”. [73]

200. Ymmärrän tästä päättelystä, että unionin tuomioistuin haluaa säilyttää oikeudenkäynnin ajan komission oikeuden ryhtyä toimiin. Nimittäin myöntäessään, että päätöksen kumoamisesta seuraa keskeyttämisen taannehtiva häviäminen, unionin tuomioistuin altistaa itsensä ja komission sille, että vanhentumisaika päättyy ennen oikeudenkäynnin päättymistä oikeudenkäynnin keston vuoksi.

201. Vaikka tällainen aikomus onkin hyväksyttävä, katson, ettei se riitä perusteeksi kyseisessä tuomiossa esitetyn kaltaiselle tulkinnalle.

202. Vaikka ensinnäkin olen yhtä mieltä päätelmästä, jonka mukaan keskeyttäminen on perusteltua nimenomaan kumoamiskanteen vuoksi eikä oikeudenkäynnin lopputuloksen vuoksi, on kuitenkin niin, että unionin tuomioistuinten pitäisi tehdä kaikki kumoamistuomiosta johtuvat päätelmät.

203. SEUT 264 artiklan 1 kohdan mukaan unionin tuomioistuin kumoaa kyseisen toimen, jos kanne on aiheellinen. Kumoamistuomion vaikutuksesta kyseinen säädös siis poistuu taannehtivasti yhteisön oikeusjärjestelmästä. Oikeuskäytännön mukaan kyseisen toimen ei siis katsota olleen olemassa. [74] Sen vaikutukset puolestaan häviävät periaatteessa taannehtivasti, ellei unionin tuomioistuin SEUT 264 artiklan 2 kohdan mukaisesti totea, miltä osin kumotun toimen vaikutuksia kuitenkin on pidettävä pysyvinä. Tältä osin on mielestäni selvää, että kyseisen toimen oikeudelliset vaikutukset ovat ainoastaan sen päätösosassa esitetyt vaikutukset.

204. Asianosaisista yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että ne ”palautettaisiin aikaisempaan

73 – Tuomion 152 ja 153 kohta.

74 – Ks. asia 22/70, komissio v. neuvosto, tuomio 31.3.1971 (Kok., s. 263, Kok. Ep. I, s. 553, 59 kohta); yhdistetyt asiat 97/86, 99/86, 193/86 ja 215/86, Asteris ym. v. komissio, tuomio 26.4.1988 (Kok., s. 2181, 30 kohta) ja asia C-228/92, Roquette Frères, tuomio 26.4.1994 (Kok., s. I-1445, 17 kohta).

tilanteeseen, ja niiden olisi tarkasteltava uudelleen riidanalaisia kysymyksiä ratkaistakseen ne yhteisön oikeuden mukaisesti”.[75] Toisin sanoen asianosaiset on palautettava samaan ja vastaavaan tilaan, kuin missä ne olivat ennen kumottua säädöstä. Näin ollen näitä periaatteita sovellettaessa kyseistä säädöstä seuranneita menettelyllisiä olosuhteita ei missään tapauksessa otettaisi huomioon. Samoin kuin pätemätön tutkintatoimi ei voi katkaista vanhentumisaikaa, myöskään kumotusta päätöksestä nostettu kanne ei voi keskeyttää vanhentumista.

205. Asianosaisten palauttaminen aikaisempaan tilanteeseen merkitsee, että kumoamistuomion jälkeen niiden katsotaan olevan sellaisessa oikeusasemassa, kuin jos kumottua toimea ei olisi koskaan toteutettu. Riidanalaisten kysymysten tarkasteleminen uudelleen niiden ratkaisemiseksi unionin oikeuden mukaisesti merkitsee, että uuden tarkastelun hetkellä pohditaan, mitä oikeussääntöjä on sovellettava niin sisältöön kuin muotoon, aivan kuin seuraamuksesta määrättäisiin ensimmäistä kertaa. Jos esimerkiksi seuraamuksen mahdollistava oikeusperusta on lakannut olemasta, ei sitä tietenkään voida uudelleen soveltaa. Jos kanteen nostamisen määräaika on päättynyt, en käsitä, kuinka kanteen nostaminen olisi kuitenkin mahdollista.

206. Kilpailualan riidoissa tämä siis merkitsisi, että päätöksen kumoamisesta seuraa taannehtivasti vanhentumisen keskeytymisen häviäminen ja että komission on tehtävä ennen kanteen nostamista jäljellä olevassa määräajassa uusi unionin lainsäädännön mukainen päätös.

207. Päinvastainen ratkaisu olisi lisäksi vastoin niin perusoikeuskirjan 41 artiklan 1 kohdassa ja 47 artiklan 2 kohdassa kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa taattua velvoitetta noudattaa kohtuullista käsittelyaikaa.[76]

208. Asetuksen N:o 1/2003 25 artiklassa vahvistettujen sääntöjen tulkinnalla ei voida missään tapauksessa viedä yritykseltä oikeutta siihen, että asia tutkitaan ja ratkaistaan kohtuullisessa ajassa. Tämän perustavaa laatua olevan periaatteen noudattaminen velvoittaa ensinnäkin komissiota, joka vastaa menettelyn hallinnollisesta

75 – Em. asia komissio v. neuvosto, tuomio 31.3.1971, 60 kohta.

76 – Kyseisen periaatteen sisällön kuvauksesta ks. ratkaisuehdotukseni asiassa C-385/07 P, Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland v. komissio, tuomio 16.7.2009 (Kok., s. I-6155, ratkaisuehdotuksen 267 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

vaiheesta.[77] Se velvoittaa myös unionin tuomioistuimia, jotka vastaavat komission päätösten laillisuuden valvonnasta.[78]

209. Niin vanhentumissäännöt kuin kohtuullisen käsittelyajan periaatekin tekevät ajasta merkittävän vaatimuksen menettelyjen järjestämisessä. Ne osoittavat, että oikeusjärjestyksessä halutaan perustellusti asettaa tiettyjä määräaikoja komissiolle kuuluvan tutkintaoikeuden käyttämiselle ja tuomioistuimille kuuluvalle laillisuusvalvonnan harjoittamiselle. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Technische Unie vastaan komissio[79] 21.9.2006 antamassaan tuomiossa todennut, on vältettävä se, että puolustautumisoikeudet voisivat korjaamattomalla tavalla vaarantua tutkintavaiheen liiallisen keston takia ja että tämä kesto voisi estää sellaisten todisteiden esittämisen, joilla pyritään osoittamaan vääräksi sellaisten kilpailukäyttäytymisten olemassaolo, joista kyseessä olevat yritykset joutuvat vastuuseen. Tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että puolustautumisoikeuksien käyttämistä koskevan mahdollisen esteen tutkimisen on ulotuttava koko menettelyyn, niin hallinnolliseen kuin tuomioistuinmenettelyyn, ja huomioon on otettava sen kokonaiskesto.[80]

210. Kunnioitetaanko kohtuullista käsittelyaikaa kuitenkaan kilpailusääntöjen rikkomismenettelyssä, joka periaatteessa vanhenee viidessä vuodessa mutta joka jatkuu edelleen 20 vuoden kuluttua rikkomisesta?

211. Niin komission kuin unionin tuomioistuintenkin on siis varmistettava, että vanhentumissääntöjen täytäntöönpanossa suositaan rikkomiseen syyllistyneiden tuomitsemista kohtuullisessa ajassa ja joutuisan menettelyn puitteissa. Jos aineelliset kysymykset estävät näiden tavoitteiden täyttymisen, unionin on niiden analysoimisen jälkeen ratkaistava ne.

212. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin katsoo, että sovellettaessa asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohtaa nyt tarkasteltavana olevaan asiaan päätöksen kumoaminen oikeudenkäynnin päätteeksi mitätöi taannehtivasti vanhentumisajan keskeytyksen samoin kuin itse päätöksenkin.

77 – Yhdistetyt asiat T-213/95 ja T-18/96, SCK ja FNK v. komissio, tuomio 22.10.1997 (Kok., s. II-1739, 55 ja 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että ”se, että komission on tehtävä kohtuullisessa ajassa hallinnollisen menettelyn päätteeksi kilpailupolitiikkaa koskevat päätökset, on yhteisön oikeuden yleinen oikeusperiaate”.

78 – Yhteisöjen tuomioistuin otti kilpailuoikeuden alalla käyttöön oikeuden saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa kohtuullisessa ajassa kilpailun alalla asiassa C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, 17.12.1998 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-8417). Se katsoi myös em. asiassa Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland v. komissio antamassaan tuomiossa, että se, ettei tuomiota ole annettu kohtuullisessa ajassa, voi johtaa vahingonkorvausvaatimukseen yhteisöä vastaan SEUT 268 artiklan ja SEUT 340 artiklan toisen kohdan yhteydessä nostetun kanteen perusteella.

79 – C-113/04 P (Kok., s. I-8831).

80 – Tuomion 55 ja 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

d) Soveltaminen käsiteltävänä olevaan asiaan

213. Edellä esitetyn perusteella Thyssenin 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana toteuttama rikkominen vanhentui 24.4.2002.

214. Alkuperäisen päätöksen kumoaminen mitätöi niin ensimmäisen keskeytyksen kuin kyseisen päätöksenkin. Viimeinen vanhentumisajan katkaissut toimi oli siis väitetiedoksiannon toimittaminen 24.4.1997. Asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 5 kohdan mukaisesti vanhentumisaika alkaa kulua uudelleen jokaisesta katkaisusta. Näin ollen Thyssenin toteuttaman rikkomisen osalta viiden vuoden vanhentumisaika päättyi 24.4.2002.

215. Thyssenin tekemä rikkomus on siis vanhentunut.

VI Oikeudenkäyntikulut

216. Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 122 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan unionin tuomioistuin päättää oikeudenkäyntikuluista, mikäli valitus on perusteltu ja se tekee asiassa lopullisen päätöksen.

217. Työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan, jota sovelletaan työjärjestyksen 118 artiklan nojalla valituksen käsittelyyn, mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.

218. Tässä tapauksessa komissio on hävinnyt suurimmassa osassa vaatimuksiaan. Ehdotan näin ollen, että unionin tuomioistuin velvoittaa komission vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan 50 prosenttia TKS:n oikeudenkäyntikuluista.

219. TKS vastaa 50 prosentista omista oikeudenkäyntikuluistaan.

VII Ratkaisuehdotus

220. Edellä esitettyjen näkökohtien perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin ratkaisee asian seuraavasti:

1) Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-24/07, ThyssenKrupp Stainless AG vastaan komissio, 1.7.2009 antama tuomio kumotaan.

2) EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesta menettelystä 20.12.2006 tehdyn komission päätöksen 2007/486/EY (asia COMP/F/39.234 – Seostelisä – Päätöksen tekeminen uudelleen) 2 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä luetaan Thyssen Stahl AG:n 16.12.1993 ja 31.12.1994 välisenä aikana tekemä rikkominen ThyssenKrupp Stainless AG:n vastuulle.

3) Thyssen Stahl AG:n kilpailusääntöjen rikkominen on vanhentunut.

4) Euroopan komissio vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja 50 prosentista ThyssenKrupp Stainless AG:n oikeudenkäyntikuluista.

5) ThyssenKrupp Stainless AG vastaa 50 prosentista omista oikeudenkäyntikuluistaan.